



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Dětské skupiny jako alternativa k MŠ

Vypracoval: Gabriela Benešová
Vedoucí práce: PaedDr. Alena Váchová

České Budějovice 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 27. března 2015

Gabriela Benešová

Poděkování

V první řadě velmi děkuji své vedoucí bakalářské práce PaedDr. Aleně Váchové za odborné vedení, ochotu a také za cenné rady a připomínky, které mi při psaní práce poskytla.

Dále bych chtěla poděkovat dvěma pedagogům, kteří byli otevření v rozhovoru a byli ochotni mi věnovat svůj čas.

Na závěr bych chtěla poděkovat mé rodině, která mi vytrvale v psaní práce podporovala a byla mi velkou oporou.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá dětskými skupinami. Popisuje, jaká je péče o děti v dětských skupinách a z jakého důvodu ji rodiče volí. Teoretická část obsahuje kapitoly věnující se významu předškolního vzdělávání, vzniku a vývoji předškolních institucí, postavení a funkci českých předškolních institucí v současnosti, jejich typům a alternativám. Jedna z podkapitol se zabývá předškolními institucemi v zahraničí, které jsou charakteristické stejně jako dětské skupiny péčí o děti v raném věku. V praktické části jsou popsány použité metody kvalitativního výzkumu a prezentovány zjištěné výsledky. Jedná se o případové studie dvou dětských skupin.

Klíčová slova

předškolní vzdělávání, předškolní instituce, dětská skupina, raná péče

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the children's groups. It describes the care of children in children's groups and for what reason do the parents choose them. The theoretical part contains chapters dedicated to the importance of preschool education, the origin and development of preschool institutions, the position and function of czech preschool institutions in the present, their types and alternative. One of the subchapters deals with the preschool institutions abroad, which are characteristic as well as children's group care for children up to early care. In the practical part there are described used methods of qualitative research and presented the found results. This is a case of study of two children's groups.

Key words:

preschool education, preschool institutions, Children's group, early care

Obsah

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Vznik a vývoj předškolních institucí	9
1.1 Počátky myšlení o výchově dítěte	9
1.2 Vznik předškolních institucí.....	10
1.3 První české mateřské školy	11
1.4 Předškolní instituce ve 20. století	12
2 Postavení a funkce českých předškolních institucí.....	13
2.1 MŠ jako základní předškolní instituce	13
2.1.1 Alternativní mateřské školy.....	14
2.2 Dětské skupiny	18
2.2.1 Poskytovatel	18
2.2.2 Podmínky pro poskytování služby péče o dítě v dětské skupině ..	19
2.2.3 Počet dětí a nejnižší počet pečujících osob v jedné dětské skupině	20
2.2.4 Stravování a pitný režim	20
2.2.5 Evidence dětí v dětské skupině	21
2.2.6 Úhrada nákladů za službu péče o dítě v dětské skupině.....	21
2.3 Vzdělávání dětí v rodině.....	21
2.4 Modely péče a vzdělávání v raném věku v Evropě	22
2.4.1 Německo.....	23
2.4.2 Rakousko	23
2.4.3 Finsko.....	24
2.4.4 Švédsko.....	25

2.4.5 Island	26
2.4.6 Norsko	26
3 Význam předškolního vzdělávání.....	27
3.1 Význam péče a vzdělávání v raném věku.....	28
4 Shrnutí teoretické části	30
PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 Strategie výzkumného šetření	31
5.1 Cíl výzkumného šetření	31
5.2 Metodika výzkumného šetření a výzkumný vzorek	32
5.3 Dětská skupiny Motýl.....	34
5.3.1 Výsledky pozorování a rozhovoru	34
5.3.2 Výsledky dotazníkového šetření.....	39
5.4 Dětská skupina Pansofie	42
5.4.1 Výsledky pozorování a rozhovoru	42
5.4.2 Výsledky dotazníkového šetření.....	46
5.5 Shrnutí praktické části.....	49
5.6 Diskuze	51
Závěr.....	53
Seznam použitých zdrojů	54
Seznam příloh.....	57

ÚVOD

Volbou tohoto tématu jsem chtěla upozornit na zajištění péče dětí do tří let. Školky soukromé si většinou mladé rodiny nemohou dovolit a jesle bývají soustředěny převážně do větších měst. Proto jsem si vybrala téma dětských skupin. Tyto dětské skupiny mohou zajišťovat služby a péči o děti již od 1 roku. Ve své bakalářské práci jsem se chtěla hlavně zaměřit na získání informací o dětských skupinách a jejich dosavadním počtu v Českých Budějovicích. Dále na informace o jejich chodu, podmínkách péče, zřizovateli a materiálním vybavení.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části popisují vznik a vývoj předškolních institucí, postavení a funkci předškolních institucí v současnosti, do kterých spadají i alternativní mateřské školy. Dále jsem se zaměřila na předškolní vzdělávací instituce v zahraničí, které jsou charakteristické stejně jako dětské skupiny péčí o děti v raném věku.

V části praktické popisují zvolenou výzkumnou strategii, techniku sběru dat a realizaci výzkumu. Cílem je zjistit, jaké dětské skupiny fungují v krajském městě a jaká je péče o děti v nich. Také mě zajímá, proč rodiče dávají své dítě do dětské skupiny a jak jsou s péčí zde spokojeni.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vznik a vývoj předškolních institucí

1.1 Počátky myšlení o výchově dítěte

První počátky myšlení o výchově dítěte a jeho vývoji pramení z antického Řecka. Tato společnost přináší první dílčí postřehy o vztahu mezi teorií a praxí výchovy nejmenších a poprvé objevuje možnosti, které v dítěti jsou. V této době byly položeny základní kameny postupně se upevňujícího přesvědčení o důležitosti výchovy v počátečním vývojovém stádiu člověka, protože právě rané dětství představuje počátek individuálního vývoje, z něhož se pak odvíjí i vývoj celé osobnosti. Ve výchově byla podtržena část výchovného působení, která se týkala převážně náboženské a morální výchovy a místo přirozeného rozvoje dítěte bylo zdůrazněno přizpůsobení dítěte společenské normě poslušnosti a pokory. Tento princip naprosté poslušnosti, bezpodmínečné kázně a přizpůsobení dítěte provázel obraz předškolní výchovy téměř až za práh našeho století. Celé toto období je charakterizováno velkou necitlivostí k potřebám dítěte (Dostál, Opravilová, 1985). O této necitlivosti se jako jeden z prvních zmiňuje už v 17. století KOMENSKÝ (1964, s. 12): „ *V potomních časech nejedním způsobem z pravdy bylo vyšlo, že školy nebyly to, co sluhy, hry a kratochvíle, než mučírny a trapírny mládeže.*“

Teprve doba humanismu a renesance dokázala překonat tuto středověkou sevřenost výchovy dítěte. Na rozdíl od antického přístupu k dítěti je zde poprvé respektována individualita dítěte a tím také vzniká otázka jeho specifických věkových a individuálních zvláštností, která je klíčem k pochopení smyslu a funkce výchovy v raném dětství. Tyto nové pohledy již zde vytvořily předpoklady kvalitativně vyšší etapy ve vývoji myšlení o výchově dětí v předškolním věku. Tato etapa je spojena s J. A. Komenským, který v rámci svého pedagogického systému jako první vytvořil soustavu pedagogických pojmů ve vztahu k výchovné činnosti, zaměřené na děti od narození do šesti let. (Dostál, Opravilová, 1985). KOMENSKÝ (1964, s. 13) toto popisuje i ve své knize *Informatorium školy mateřské*: „ *Nyní na tom jest, aby se forma takového*

ušlechtilého mládeže vedení po částkách ukázala; nejprve v škole první, totiž mateřské, prvního šesti let věku.“

J. A. Komenský využíval ve svém učení genetický přístup k chápání a výkladu tělesného a duševního vývoje osobnosti člověka. Tento přístup vychází z tzv. principu přirozenosti, podle něhož je člověk součástí přírody a jako její součást podléhá obecným přírodním zákonům. K dalším významným principům, které při výchově Komenský odhalil, patří princip názornosti, jenž vyústil v návrhu první obrázkové učebnice.

Druhým významným pedagogem byl J. J. Rousseau, který vytvořil teorii přirozené a svobodné výchovy. Položil tak jednostranný důraz na samočinnost, tj. na spontánní rozvoj duševních schopností, které jsou člověku v potenciální formě vrozeny. (Dostál, Opravilová, 1985). Zároveň odmítá pohled na dítě jako na nedokonalého malého „dospělého“. (Kolláriková, Pupala, 2001).

1.2 Vznik předškolních institucí

Vznik vzdělávacích institucí ovlivnily převratné ekonomické, sociální a kulturní změny, ke kterým došlo v průběhu 19. století, když industrializace zaměstnala rodiče a malé děti zůstaly bez potřebné péče. Hromadnou veřejnou institucionální výchovu představovaly opatrovny, dětské zahrádky, jesle a mateřské školy.

V Německu vzniká z iniciativy F. Fröbela v r. 1840 tzv. Kindergarten (dětská zahrádka) (Průcha, 2009). Fröbel sám toto označení bral především symbolicky jako zvláštní místo pro ušlechtilé pěstování dětské duše, tedy nejen jako místo, které je určeno k pobytu dětí. Fröbel položil důraz na aktivitu dítěte, na rozvoj jeho tvořivosti, k níž vytváří nejpříznivější podmínky hravá činnost a pracovní zaměstnání. Objasn timeránský výchovný význam dětské hry, v níž se nejlépe může projevit tvořivost a iniciativnost dítěte, vypracoval pro ni systém pobídek a to zejména v podobě tzv. „dárků“ (Dostál, Opravilová, 1985). Hra je pro dítě předškolního věku velmi důležitá, ve hře je totiž dítě svobodné, dovoluje mu chovat se podle svých představ a přizpůsobit realitu svým potřebám (Vágnerová, 2005).

Ve Francii vznikaly nejdříve jesle, které se později změnily v opatrovny, a od r. 1881 byl pro taková veřejná předškolní zařízení uzákoněn název mateřská škola (Průcha, 2009).

Mezi první česká předškolní vzdělávací zařízení patří opatrovna Na Hrádku a opatrovna v Karlíně, obě vznikají v r. 1832. Hrádeckou opatrovnu vedl učitel J. V. Svoboda (Průcha, 2009). J. V. Svoboda ve své Školce podává první rozpracovaný program takto pojatého předškolního zařízení a zároveň připravuje pro ně i metodické příručky učitelům. (Dostál, Opravilová, 1985).

Dalším veřejné zařízení, které u nás vznikaly byly jesle. První jesle v Praze vznikly v. 1854 jako německá charitativní zařízení. První české jesle zřídila pražská obec v r. 1884 ve školní budově u sv. Ducha. (Průcha, 2009).

1.3 První české mateřské školy

Na sklonku 19. Století se klíčovou institucí veřejné předškolní výchovy u nás stává mateřská škola. První mateřská škola u nás vznikla v r. 1869 v Praze u sv. Jakuba. Postupně se síť těchto škol dále ještě spojených s opatrovnami rozšiřovala. Další koncepci výchovy ovlivnil zákon z r. 1869 a z r. 1872. Posílil tak postavení předškolních institucí. Mateřské školy byly označeny jako výchovná zařízení, důležitá pro další život dítěte, opatrovny a jesle byly označeny jako ústavy ošetrovací. Mateřské školy měly být přístupné všem dětem (Průcha, 2009).

Evropské myšlení ve vztahu k předškolnímu vzdělání ovlivnila M. Montessoriová (Průcha, 2009). Montessoriová vycházela z názoru o vrozeném charakteru psychických sil a schopností a vyvozovala z toho, že úkolem výchovy dětí je vytvářet podmínky pro jejich svobodný vývoj při respektování svobody dětí v jejich bezprostředních a spontánních projevech. Proto má vychovatel děti spíše pozorovat při jejich přirozených projevech a zajišťovat jim co nejvíce samostatnosti (Dostál, Opravilová, 2009).

V Čechách se stala v čele reformního hnutí hlavní postavou I. Jarníková a na Moravě A. Sussová. Obě usilovaly o sblížení MŠ s prostředím rodiny, o svobodu a rozvoj tvořivosti dítěte a dále taky o respektování jeho individuálních potřeb a zájmů. Dále usilovaly o zachování a respektu k národní tradici.

Kromě veřejných mateřských škol se zřizovaly i školy soukromé, církevní, spolkové a vydržované bohatými jednotlivci. (Průcha, 2009).

1.4 Předškolní instituce ve 20. století

Zákon o školských zařízeních z r. 1978 zahrnuje mezi předškolní zařízení: jesle, mateřské školy, společná zařízení jesle a MŠ a dětské útulky. Dětem bez rodinného zázemí byly poskytovány dětské domovy. Pro děti, které vyžadovaly zvláštní péči, byly zřízeny speciální MŠ nebo specializované třídy při běžných mateřských školách (Průcha, 2009).

V období socialismu byla hlavním rysem vzdělávacího systému jednotná škola (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014). V této době byl na děti v předškolních zařízeních uplatňovaný především sociocentrický přístup. Tento přístup nekladal dostatečný důraz na svobodný individualizovaný rozvoj osobnosti, ale považoval vzdělávání za proces veřejného „utváření“ dítěte podle společenskými zájmy dohodnuté předlohy. Dítě bylo chápáno jako „objekt“, který bylo nutno zformovat do žádoucí podoby (Průcha, 2009). Komunistická výchova měla několik složek: výchova rozumová a světonázorová, výchova polytechnická, pracovní, mravní, estetická a tělesná. Tyto složky se měly zaměřovat na všechny základní stránky osobnosti člověka, které bylo třeba rozvíjet v souladu s cílem komunistické výchovy (Dostál a Opravilová, 1985).

2 Postavení a funkce českých předškolních institucí v současnosti

Rok 1989 přinesl významné změny v názorech na funkci předškolní výchovy. Liberalismus a deregulace vytvořily podmínky pro vznik alternativních, soukromých, církevních předškolních zařízení. Mateřské školy jako samostatné právní subjekty se podle zákona staly integrální součástí vzdělávacího systému, v němž odpovídají za kvalitu předškolního výchovně – vzdělávacího procesu (Průcha, 2009).

2.1 MŠ jako základní předškolní instituce

Mateřské školy zpravidla navštěvují děti od 3 do 6 let. V případech, které jsou zdůvodněné, mohou zde být i děti mladší než tři roky (Průcha, 2009). Vzdělávání v mateřských školách se realizuje podle dokumentu, který nese název Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Tento rámcový vzdělávací program představuje závazné východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů a tím i pro práci učitelek v mateřských školách. RVP PV vymezuje rámcové i dílčí cíle předškolního vzdělávání, kterých mají děti dosáhnout (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014). V současné době je u nás výběr mateřských škol dostatečně různorodý. Existují vedle sebe mateřské školy s různými programy.

Nejvíce je tzv. běžných mateřských škol, které jsou provozovány obcemi a kraji, které mají svůj vlastní školní vzdělávací program.

Dalším typem jsou školy soukromé, které by také měly plnit cíle předškolního vzdělávání.

Mateřské školy církevní jsou zřizovány danou církví, mají stejně jako předchozí typy mateřských škol, vypracovávat školní vzdělávací program, který je přístupný pro rodiče (Koťátková, 2008).

Pro děti, které jsou ze sociokulturně znevýhodněného prostředí, jsou při základních a speciálních třídách zřizovány přípravné třídy. Pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami jsou zřizovány speciální mateřské školy nebo speciální třídy a stacionáře při mateřských školách (Průcha, 2009). Kromě těchto zařízení, je část zdravotně postižených dětí integrována v běžných mateřských školách (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

Od roku 1990 jsou u nás otevřeny i možnosti tzv. alternativním mateřským školám. To jsou takové mateřské školy, které mají ustálené programy a ve své podstatě fungují na stejném principu i v zahraničí. U nás jim nebyla do roku 1990 umožněna existence.

2.1.1 Alternativní mateřské školy

PRŮCHA (1996, s. 11) uvádí: „ *alternativní vzdělávání (alternative schooling) je obecný termín označující takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi; alternativní školy jsou obvykle (nikoliv nezbytně) spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je například odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky*“. Jako Alternativní školy proto můžeme chápat všechny druhy škol, které mají jeden společný rys a to, že se odlišují od hlavního proudu standardních škol v dané vzdělávací soustavě (Průcha, 1996). Smolíková (2004, [online]) píše, že programy Začít spolu nebo tzv. Zdravé mš jsou označovány spíše jako inovativní, zatímco za alternativní jsou považovány klasické koncepce vycházející např. z waldorfské nebo montessoriovské pedagogiky. Průcha alternativní školy dělí na klasické a moderní, ke kterým řadí právě programy Začít spolu a Podpory zdraví (Průcha, 1996).

Waldorfská mateřská škola

V dnešní době je u nás škola tohoto typu reformní školy nejznámější (Průcha, 1996). První škola tohoto typu byla založena ve Stuttgartu v roce 1919 Rudolfem Steinerem (1861 – 1925) (Koťáková, 2008).

Hlavní charakteristiky waldorfských škol jsou tyto: výchova a vzdělání je podřízena tomu, aby rozvíjela a podněcovala aktivitu dítěte, jeho potřebu a zájmy (Průcha, 1996). Volná hra dětí není hodnocena ani řízena, vše je přizpůsobeno hlavně tomu, aby si dítě svou hru hluboce prožilo a samo došlo k prožitku uspokojení nebo uvědomění si určité chyby (Koťáková, 2008).

Montessoriovská mateřská škola

Montessoriovská škola je nazvána podle italské lékařky, pedagožky, průkopnice mírového hnutí a organizátorky za práva dětí a žen Marie Montessori (1870 – 1952). Původně dětem s mentálním postižením. V roce 1907 založila v Římě „Dům dětí“ (Průcha, 1996). Od té doby pracovala na možnostech výchovy dětí ze sociálního prostředí, mentálně postižených i zdravotně postižených. Navrhla také pomůcky, které dovolují dítěti pracovat podle aktuální úrovně svého rozvoje.

Hlavní charakteristiky toho typu škol jsou: pomoci dítěti, aby se rozvíjelo ve svobodnou osobnost na základě samostatnosti a vlastní činnosti (Kořátková, 2008). Individualizaci dětí umožňuje předem připravené prostředí (Průcha, 1996). Jde o originálně utvořené prostředí, které umožňuje dítěti zkoumat a učit se nezávisle na druhých, podle svých daných dispozic a aktuální otevřenosti a zájmu (Kořátková, 2008). Podle PRŮCHY lze tento typ škol shrnout následovně: „ *Vzdělávací princip montesooriovské pedagogiky lze shrnout do požadavku vůči vychovateli: Pomoz mi, abych to mohl udělat sám.*“ (Průcha, 1996, s.27).

Mateřská škola začít spolu

Vznik mateřských škol začít spolu udávají 70. Léta 20. Století, ty jsou totiž počátkem snahy demokraticky propojit školní instituce (mateřské školy, základní školy) s rodinami a uplatnit tak efektivnější vzdělávání na bázi individuálních dispozic a svobodné volby všech dětí bez ohledu na sociální vybavenost, zdravotní specifika nebo kulturu. V mezinárodním označení se tyto školy nazývají „Step by Step“ (Kořátková, 2008).

Hlavní charakteristiky toho typu škol jsou: hlavní charakteristika pedagogické práce je uspořádání prostoru třídy do tzv. center. Navržená centra aktivit bývají ve třídě, jsou to např.: pokusy a objevy, písek a voda, manipulační a stolní hry, domácnost, kostky, knihy a písmena, dílna, dramatické hry. Každé dítě si pak individuálně volí určité centrum, ve kterém bude pobývat. Významným rysem je také účast rodiny. Rodičům je umožněn běžný přístup do mateřské školy a jsou povzbuzováni k tomu, aby se zapojili do denních aktivit, kde mohou své dítě provázet i více poznat a spolupracovat s učiteli. (Kořátková, 2008).

Mateřská škola s programem podpory zdraví

Od roku 1996 se v ČR k tomuto programu hlásí některé mateřské školy, avšak které musí na určitých a daných principech vypracovat a obhájit svůj program podpory pro zdraví a pravidelně jej vyhodnocovat.

Hlavní charakteristiky toho typu jsou: posilování organismu dítěte, dostatek spontánního pohybu, vedení ke zdravé výživě a ke zdravému životnímu stylu (Koťátková, 2008).

Lesní mateřské školy

VOŠAHLÍKOVÁ (2012, s. 11) vysvětluje pojem lesní mateřská školka následovně: *„Lesní mateřskou školu (LMŠ) je možné považovat za alternativní předškolní zařízení. Základním znakem LMŠ je, že většina programu probíhá „venku za každého počasí“ v prostředí přírody.“*

Tento alternativní způsob předškolního vzdělávání má již dlouhodobou tradici ve skandinávských zemích. Ve Švédsku již před sto lety přišli na to, že pobyt lidí na čerstvém vzduchu je zdraví prospěšný. V Norsku je také zdraví považováno za základní životní hodnotu. Péče o něj je tedy samozřejmou součástí jejich života (Lacinová et al., 1999). Podle Vošáhlíkové (2010, [online]) první datum a místo založení lesní mateřské školy pochází z Dánska. Tato autorka popisuje příběh Elly Flatau, která je považována za zakladatelku tohoto typu škol. Byla matkou čtyř dětí, se kterými podnikala pravidelné výlety do lesa. Brzy se k ní začali přidávat i sousedé se svými dětmi a jejich známí (Vošáhlíková, 2010, [online]). V roce 1954 na základě této zkušenosti pak příznivci výchovy dětí v přírodě založili občanskou iniciativu a s ní i první lesní mateřskou školu (Haefner, 2002 in Vošáhlíková, 2009, [online]). Díky tomu, že Elly Flatau byla pedagožkou, vytvořila pro děti i vzdělávací program (Těthalová, 2012).

V Dánsku je dnes tento alternativní způsob předškolní výchovy velmi rozšířený. Ve Švédsku existují pod označením *„Venku za každého počasí“*, kolem stovky mateřských škol. I v Německu najdeme spoustu školek tohoto typu, v současné době je

zde až okolo 1000 lesních mateřských škol a jejich počet stále narůstá (Vošahlíková, 2009, [online]).

Lesní mateřské školy se začaly v České republice objevovat v posledních několika letech. Tato alternativní koncepce předškolního vzdělávání je inspirována metodikou učení prožitkem (Průcha a Koťátková, 2013).

Jedna z prvních školek inspirovaných touto koncepcí vznikla u nás na Liberecku podobně jako před padesáti lety v Dánsku (Vošahlíková, 2009, [online]).

V lesní mateřské škole je doporučený optimální počet 12 až 22 dětí, které jsou doprovázeny vždy nejméně dvěma dospělými osobami. Z toho alespoň jedna osoba má odpovídající pedagogické vzdělání (Vošahlíková, 2010, [online]).

Zajištění hygieny je z hlediska české legislativy největším problémem. Děti zde tráví velkou většinu času venku. Situaci by mohla vyřešit připravovaná nová vyhláška, která má upravit podmínky zajištění hygieny při pobytu s dětmi v přírodě. Proto je zde základem informovaný souhlas rodičů, kteří podepisují, že souhlasí s danými hygienickými a dalšími (konkrétně popsány) podmínkami, které jsou v lesní mateřské škole (Vošahlíková, 2010, [online]).

Zázemí v lesních mateřských školkách tvoří převážně indiánské týpí nebo mongolské jurty. Dalšími typy zázemí mohou být např.: chaty, sruby, veřejné nebo soukromé prostory. Zázemí jsou využívána převážně pro uskladnění pomůcek a náhradního oblečení pro děti, dále pak pro odpočinek či relaxaci dětí a pro účely přípravy jídla. Také se tyto prostory stávají úkrytem při zvláště nepříznivém počasí (Vošahlíková, 2012). JANČAŘÍKOVÁ (2010, s. 36) však uvádí: „*Některé lesní školky nemají žádnou budovu ani přístřeší, učitelky přebírají děti na kraji města nebo na nádraží. Děti si vše nesou sebou.*“

Co se týče stravování, mohou ho mít lesní školky odlišné. Někde mohou například vařit kuchařky nebo rodiče v polní kuchyni, jinde přinášejí jídlo ve várnících nebo si děti přinesou vlastní termosku s teplým jídlem. Opět zde jako u hygieny záleží hlavně na písemném souhlasu rodičů s podmínkami stravování konkrétní lesní mateřské školy (Vošahlíková, 2010, [online]).

2.2 Dětské skupiny

Touto službou péče o dítě se rozumí činnost, která spočívá v pravidelné péči o dítě od jednoho roku až do zahájení povinné školní docházky. Je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a je zaměřena na zajištění potřeb dítěte, výchovu, rozvoj schopností, kulturních i hygienických návyků dítěte (Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině, § 2). Tento typ speciální služby má sloužit k podpoře možnosti zařazení rodičů předškolních dětí do práce. Dalším smyslem dětských skupin je také pomoci rodičům předškolních dětí naplnit své ekonomické zájmy a potřeby, ať už v případě studia, zaměstnání nebo podnikání. Služby jsou určeny dětem, kterým byla z nějakých důvodů odmítnuta docházka do veřejné mateřské školky. Ať už z důvodu např.: nízkého věku dítěte; trvalého bydliště mimo místo, kde rodina žije; nedostatečné kapacity veřejných školek; děti zahraničních zaměstnanců. Zřizovatel je povinen zajistit péči o děti v dětské skupině tak, aby byla zajištěna výchovná péče o svěřené děti zaměřená na jejich celkový rozvoj, bezpečnost, ochranu zdraví, pobyt dětí na čerstvém vzduchu, spánek a osobní hygienu (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013).

2.2.1 Poskytovatel

ZÁKON č. 247/2014 Sb., §3 udává:

1. *Poskytovatelem služby péče o dítě v dětské skupině (dále jen „poskytovatel“) je fyzická nebo právnická osoba, která za podmínek stanovených tímto zákonem poskytuje službu péče o dítě v dětské skupině rodiči nebo jiné osobě, které bylo rozhodnutím příslušného orgánu svěřeno dítě do péče nahrazující péči rodičů, (dále jen „rodič“), je-li zaměstnavatelem rodič.*
2. *Poskytovatel nemusí být zaměstnavatelem rodiče, pokud je*
 - a) *ústavem, jestliže poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je v souladu s jeho základní listinou,*
 - b) *právnickou osobou registrovanou nebo evidovanou podle zákona o církvích a náboženských společnostech, pokud poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je v souladu s jejím předmětem činnosti,*
 - c) *územní samosprávním celem nebo jím založenou právnickou osobou,*

- d) *obecně prospěšnou společností, jestliže poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je v souladu s její základní listinou nebo zakládací smlouvou,*
- e) *nadací nebo nadačním fondem,*
- f) *vysokou školou, nebo*
- g) *spolkem, jestliže poskytování služby péče o dítě v dětské skupině je v souladu s jeho stanovami.*

2.2.2 Podmínky pro poskytování služby péče o dítě v dětské skupině

Podmínky pro poskytování služby péče o dítě v dětské skupině jsou sepsány v zákonu č. 247/2014 Sb. a to jsou např.:

Podmínky pro zápis fyzické nebo právnické osoby do evidence poskytovatelů jsou: bezúhonnost; vlastnické nebo jiné právo k využívání objektu nebo prostor, kde bude poskytována služba péče o dítě; zajištění technických požadavků na stavby a hygienických požadavků na prostory, v nichž bude poskytována péče o dítě; dosažení 18 let a plná svéprávnost (Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině).

Za pečovatele jsou považovány osoby, které jsou starší 18 let, způsobilé k právním úkonům, bezúhonné a zdravotně způsobilé k výkonu péče o děti. Za jejich dostačující odbornou kvalifikaci je požadováno buď to střední vzdělání, vyšší odborné vzdělání nebo vysokoškolské vzdělání v těchto oborech: zdravotnický asistent, všeobecná sestra, ošetřovatel, porodní asistentka, zdravotnický záchranář, sociální pracovník, všeobecný sanitář, pracovník v sociálních službách a učitel mateřské školy. Nebo to mohou být osoby, které dosáhly středního vzdělání s maturitou a zároveň získaly doklad o dílčí kvalifikaci pro činnost chůvy (Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině, §5).

Ve skupině mohou dále vypomáhat i další osoby, které nemají potřebnou kvalifikaci. Tyto osoby se však nepočítají do zákonem stanoveného personálního standardu. I tyto osoby ale musí být bezúhonné a zdravotně způsobilé pro péči o děti. Všechny osoby v dětské skupině by měly být prokazatelným způsobem proškoleny

v oblasti BOZP, včetně specifík práce s předškolními dětmi a také základy pediatrické první pomoci (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013).

2.2.3 Počet dětí a nejnižší počet pečujících osob v jedné dětské skupině

Kapacita dětské skupiny je počítána podle maximálního počtu dětí, o které je v daný okamžik pečováno. Počtem dětí se rozumí aktuální počet přítomných dětí. Personální zajištění je závislé na počtu dětí ve skupině a jejich věkové skladbě. Zákon definuje minimální počet pečujících osob odpovídající velikosti dětské skupiny (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013).

ZÁKON č. 247/2014 Sb., §7 udává:

1. „V jedné dětské skupině nesmí být více než 24 dětí.
2. Poskytovatel je povinen při stanovení počtu pečujících osob v jedné dětské skupině zohlednit zdravotní stav dětí, dobu pobytu dětí v dětské skupině a věk dětí, zejména počet dětí ve věku do 2 let.
3. Není-li počet pečujících osob, který je poskytovatel povinen zajistit v jedné dětské skupině, činí:
 - a) 1 pečující osoba pro dětskou skupinu do 6 dětí,
 - b) 2 pečující osoby pro dětskou skupinu od 7 do 24 dětí,
 - c) 3 pečující osoby pro dětskou skupinu od 13 do 24 dětí, pokud je v dětské skupině alespoň 1 dítě mladší 2 let.“

2.2.4 Stravování a pitný režim

Důležitá otázka provozu dětských skupin je zajištění stravování a pitného režimu. Stravování dítěte je zajišťováno poskytovatelem po předchozí dohodě s rodiči dítěte, včetně dohody o způsobu zajištění stravy. Po dobu poskytování služby péče o dítě musí poskytovatel v dětské skupině zajistit pro dítě odpovídající pitný režim. V případě individuálního stravování dítěte, když stravu do dětské skupiny donáší rodič dítěte, poskytovatel musí zajistit uschování, případný ohřev a podání stravy v souladu s požadavky ochrany zdraví dětí s vyloučením možného vzniku různých onemocnění (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013).

2.2.5 Evidence dětí v dětské skupině

Evidence dětí v dětské skupině musí obsahovat osobní a kontaktní údaje dětí a jejich zákonných zástupců. Dále také, které dny a v jakém rozsahu bude dítě dětskou skupinu navštěvovat, výši a způsob úhrady služeb, informace o zdravotním stavu dítěte, včetně jeho specifických omezení (např. alergie, dieta, apod.), údaje o dalších osobách, které mohou dítě z dětské skupiny vyzvedávat (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013). Poskytovatel je povinen uchovat údaje o konkrétním dítěti v evidenci po dobu 3 let po ukončení poskytování služby péče o dítě v dětské skupině (Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině, §16)

2.2.6 Úhrada nákladů za službu péče o dítě v dětské skupině

Péče o dítě v dětské skupině je poskytována bez úhrady nákladů nebo s částečnou nebo plnou úhradou nákladů. Poskytovatel služby péče o děti je povinen stanovit kritéria, na základě kterých je v konkrétním případě určena výše náhrady nákladů (Zákon č.247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině §6). Zařízení může účtovat rodičům pobyt dětí v dětské skupině dle hodinového, denního, týdenního nebo měsíčního sazebníku, který však musí být součástí smlouvy se zákonnými zástupci. Provozovatel dále může v ceně péče také zohlednit specifické aspekty péče o děti, které ji prodražují, jako je věk či zdravotní stav dítěte (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013).

2.3 Vzdělávání dětí v rodině

Prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, může jeho vývoj významně ovlivnit (Vágnerová, 2005). Základ úspěšného a zdravého vývoje dítěte udává vývoj v úplné a funkční rodině. Rodiče dítě provázejí počátkem jeho života a dávají mu tak vzor a zázemí ke zdravému vývoji (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013). Všichni členové v rodině jsou ve vzájemné interakci, navzájem se ovlivňují a přizpůsobují, často to však bývá neuvědoměle.

Rodina je pro dítě velmi důležitá, protože mu poskytuje základní zkušenosti, které ovlivní způsob, jakým bude dítě chápat různé informace a jak na ně bude reagovat. Jednotliví členové rodiny slouží pro dítě jako model, který se snaží dítě

napodobovat nebo se kterým se případně dítě identifikuje. Dítě si v rodině osvojuje různé sociální vzorce chování, které se ukázaly jako účelné a naučí se jak projevat (nebo neprojevovat) svoje pocity a názory apod.

Rodina své dítě ovlivňuje jak po stránce biologické tak sociální. Rodiče mají podobné dispozice jako jejich děti a v závislosti na svých schopnostech je také určitým způsobem vychovávají.

Jejich další vývoj je na značné míry také závislý na osobnosti a míře vzdělanosti rodičů. To vše se odráží i v jejich výchovném přístupu (Vágnerová, 2005). VÁGNEROVÁ (2005, s. 18) dále uvádí že „ *rodiče, kteří dosáhli vyšší sociokulturní úrovně, bývají v tomto směru motivovanější, považují vzdělání za důležité i pro svoje děti.*“)

Rozvoj dítěte a jeho osobnosti ovlivňuje styl rodinné výchovy. Jako nejvýhodnější se zatím prokázala kombinace rodičovské lásky a disciplíny (Vágnerová, 2005).

Co však nemůže výchova v rodině dítěti zcela nabídnout je kontakt s vrstevníky, jako tomu bývá v mateřské škole či právě v dětské skupině. Nepřítomnost kamaráda (vrstevníka) se projevuje u dítěte často uzavřeností, viditelnou lítostí či omezenější hrou. I když se často traduje, že přátelství jsou v tomto věku mezi dětmi jen velmi krátkodobá, tak jsou však pro dítě velmi významná. Dítě je otevřeno pro navazování vztahů, které intenzivně prožívá, a mají pro něho velký význam (Koťátková, 2008).

2.4 Modely péče a vzdělávání v raném věku v Evropě

Zahraniční školské systémy se ve své struktuře často v mnohém shodují, a to i bez ohledu na kulturní, historické, politické a jiné různé specifičnosti jednotlivých zemí, avšak v určitých dílčích charakteristikách se ovšem odlišují. Především to bývají rozdíly v cílech a obsazích vkládaných do těchto systémů, v jejich zařízení a v dosahování určitých výsledků. V čem se ale všechny země shodují je uspořádání školských systémů podle hierarchického principu následných úrovní, tj. od preprimární úrovně vzdělávání až ke vzdělávání terciárnímu (Průcha, 2009).

Vzděláváním v raném věku je ve většině zemí Evropy, ale i světa, myšlenka péče a vzdělávání dětí od narození až po vstup do primárního (povinného základního)

vzdělávání. V Evropě doposud existují dva hlavní organizační modely služeb v této oblasti.

První model představuje integrovaný systém. Tento systém poskytuje péče dětem zpravidla od 6 měsíců až po vstup do primárního vzdělávání. O tyto děti všech věkových skupin pečují pracovníci, kteří mají obvykle stejnou kvalifikaci a výši mezd bez ohledu na věk dětí, o které se starají (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

Druhým modelem jsou služby uspořádány podle věku dětí. Tento model je v Evropě rozšířenější než model první. Služby podle věku dětí jsou běžně pro děti ve věku od 3 let a pro děti od 3 do 6 let. V tomto modelu je pro vzdělávání starších dětí (tj. dětí od 3 do 6 let) zapotřebí pedagogické kvalifikace. Zatímco v jeslích, dětských kroužcích a institucích typu opatroven nemusí mít pracovníci pedagogickou kvalifikaci.

V několika zemích existují tyto dva modely současně (např. Dánsko, Kypr, Litva, Španělsko, Řecko). Péče o děti, které jsou ve věku do 3 let je zemích EU velmi rozmanitá (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

2.4.1 Německo

Německo patří ke státům, které předškolní vzdělávání považuje za nezbytnou součást celoživotního vzdělávání. Zvyšuje se zde i důraz na začleňování dětí do předškolního vzdělávání, které jsou mladší než 3 roky. Toto rané předškolní vzdělávání se nazývá „*frühkindliche Bildung*“. V zemích bývalé NDR zahrnuje tato péče asi 48 % dětí. V západních spolkových zemích pouze 17%. Od roku 2006 podporuje Německo rozvoj předškolních zařízení pro děti od narození do 6 let. Od roku 2013 mají mít děti od 1 roku zákonný nárok na vstup do některého typu předškolní výchovy.

Hlavními cíli rané předškolní péče a vzdělávání jsou: podpora socializace dětí a jejich rozvoj v nezávislé a zodpovědné osobnosti (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

2.4.2 Rakousko

V Rakousku se děti účastní předškolní výchovy na základě iniciativy svých rodičů, protože předškolní výchova zde je dobrovolná a netvoří součást vzdělávacího systému. Předprimární rok je však již součástí školského systému.

Předškolní péči pro děti v mladším věku nabízejí např.: veřejné jesle (Krippen), denní jesle a střediska denní péče o malé děti (děti mladší 3 let) a dále také

Kindergärten (od 3 let až po vstup do školy). Avšak i přes tyto možnosti, mnohé děti tráví svá předškolní léta doma se svými rodinami.

Pro děti, které ještě nejsou dost zralé, aby mohly řádně navštěvovat primární školu, jsou zde zřízeny předškolní třídy (Vorschulstufe).

Jesle a Kindergärten se snaží doplňovat a podporovat výchovu v rodině.

2.4.3 Finsko

Předškolní vzdělávání ve Finsku má formy vzdělávání, která se nazývají Střediska denní péče a Rodinná péče.

Střediska denní péče, organizují denní péči pro děti již od 0 do 6 let věku, dále poskytují předškolní výchovu šestiletým a odpolední péči dětem, které přicházejí ze školy. Tato střediska denní péče mohou také fungovat jako speciální denní středisko pro děti, které vyžadují zvláštní péči. Jsou provozována ministerstvem sociálních věcí a zdravotnictvím, nejsou tedy součástí školského systému. Rodiče musí za tuto péči platit poplatky (Eurydice Unit, 1997).

Rodinnou denní péči poskytuje obcí zaměstnávaná rodinná opatrovnice, která pracuje buď u sebe doma, nebo v jiné rodině. Stará se nanejvýš o čtyři děti, které jsou v předškolním věku včetně svých vlastních dětí. Kromě těchto čtyř dětí se může opatrovnice dále ještě navíc starat na částečný úvazek o jedno dítě, které navštěvuje předškolní výchovu nebo již začíná chodit do školy (Eurydice Unit, 1997).

Ve Finsku se považuje především za důležité rozvíjet individualitu dítěte, jeho předpoklady a chápat dítě jako aktivního učícího se člověka. Cílem denní péče a předškolní výchovy je podpořit spolu s rodiči harmonický rozvoj osobnosti dítěte (Eurydice Unit, 1997).

2.4.4 Švédsko

Předškolní péče ve Švédsku spadá pod ministerstvo školství a výzkumu. Předškolní vzdělávání je zde dobře zabezpečeno v důsledku zákonných opatření stanovujících, že obce jsou povinny zajišťovat fungování mateřských škol a péči o děti raného věku. Tato péče o děti raného věku se týká především dětí pracujících či studujících rodičů, resp. zaměstnaných matek (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014). Jsou zde např. tyto služby péče o dítě: střediska denní péče, polodenní skupiny a otevřená předškolní střediska, mateřské školy (Eurydice Unit, 1997).

Střediska denní péče jsou zřizována pro děti v rozmezí od 1 roku do 6 let, jejichž rodiče jsou výdělečně činní nebo studují. Děti v těchto střediscích bývají rozděleny do smíšených skupin. Tyto skupiny jsou tvořeny obvykle malými dětmi do věku 3 let, sourozeneckými skupinami (to bývá zpravidla od 3 do 6 let), nebo dále rozšířenými sourozeneckými skupinami, které mohou zahrnovat předškolní děti všeho věku a také mladší školy děti.

Polodenní skupiny pečují o děti v rozmezí od 4 do 6 let. Tyto polodenní skupiny fungují během školního roku a scházejí se na tři hodiny denně, dopoledne nebo odpoledne.

Otevřená předškolní střediska jsou zaměřována na děti, které nejsou umístěny v žádném jiném druhu předškolní výchovy. Děti navštěvují tato střediska několikrát týdně v doprovodu rodičů (Eurydice Unit, 1997).

Mateřská škola je ve Švédsku nejrozšířenějším typem instituce pro předškolní vzdělávání. Většinou bývá zřízena jako veřejná instituce, zřídka je soukromá. Zajišťuje péči o děti již od jednoho roku (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

Hlavním cílem veřejné péče ve Švédsku je, aby byla dostupná všem dětem, jejichž rodiče si ji přejí. Práce v předškolních institucích zahrnuje tyto hlavní oblasti: kulturní činnosti, drama, hudbu a umění, malování a keramiku, studium přírody a života společnosti. Tato témata se promítají do hry, denních úkolů a různých tvořivých činností. Předškolní výchova ve Švédsku není školní výchovou jako takovou, ale měla by spíše připravit dítě na školní docházku. Dále má za úkol společně s rodiči dítě pro společnost připravit a do společnosti ho integrovat (Eurydice Unit, 1997).

2.4.5 Island

Na Islandu se předškolní střediska řídí legislativou o předškolní výchově a výchovný program pro tyto školy vydává ministerstvo kultury a školství. Podle této legislativy musejí mít všechny děti předškolního věku možnost zařízení navštěvovat, pokud si to rodiče přejí. Děti z neúplných rodin a znevýhodněné děti mají v předškolních službách přednost v mnoha místech, ve kterých tato zařízení nestačí krýt poptávku (Eurydice Unit, 1997).

Zde se výchova v předškolní úrovni zaměřuje hlavně na hru. Po zařízeních pro předškolní děti se požaduje, aby ve spolupráci s rodiči usilovaly o podporu všestranného rozvoje dětí a snažily se jim poskytnout jak fyzické tak psychologické podmínky pro šťastné dětství a zároveň položily základy pro jejich samostatnou, aktivní, uvědomělou a odpovědnou účast ve společnosti (Eurydice Unit, 1997).

2.4.6 Norsko

V Norsku podle zákona č. 64 o mateřských školách mají všechny děti právo na předškolní vzdělávání. Toto právo na předškolní vzdělávání je již od prvního roku života až do věku 6 let, kdy dítěti začíná povinné školní vzdělávání.

Základní institucí předškolního vzdělávání jsou mateřské školy, které mají celodenní nebo polodenní péči. Za pobyt dětí v mateřských školách rodiče platí úměrně ke svým příjmům (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

Předškolní instituce v Norsku přispívají k výchově dětí předškolního věku a poskytují péči v případě, že oba rodiče pracují (Eurydice Unit, 1997).

3 Význam předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání představuje velmi příznivý vliv na rozvoj učení dítěte v dětství, ale nepochybně má také pozitivní význam pro jeho další životní etapy. Kvalitní a potřebám dítěte odpovídající výchovná péče, kterou dítěti poskytuje např. mateřská škola, je považována za významný počátek procesu celoživotního vzdělávání a učení (Pemová, Ptáček a kolektiv, 2013). O tom svědčí i skutečnost, že žáci, kteří navštěvovali předškolní vzdělávání, dosahují lepších výsledků a častěji vstupují do terciárního vzdělávání (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014). Předškolní instituce představují velmi důležitý přechod mezi soukromím rodiny a institucí školy. Umožní dítěti získat potřebné zkušenosti, které mu pak usnadní nástup do první třídy. Předškolní vzdělávání má také svůj specifický socializační význam (Vágnerová, 2005).

V předškolním věku se dítě učí novým sociálním dovednostem. V tomto období se rozvíjí komunikace a zralejší způsoby interakce s jinými lidmi, než jsou rodiče. Tyto způsoby komunikace a vzájemné interakce mohou být ať už v nadřazené pozici nebo v pozici rovnocenné. Prostřednictvím sociálního učení se dítěti rozvíjí žádoucími způsoby chování i hodnocení, resp. prožívání různých situací. Děje se to prostřednictvím nápodoby určitého jednání, identifikací (ztotožnění se s určitým člověkem), ale i pomocí jednoduššího učení (Vágnerová, 2005).

Další významnou rovinou je osvojování sociálních rolí. Tato osvojování se děje jak uvnitř rodiny, tak vně. Uvnitř rodiny má dítě možnost pozorovat chování náležící k určitým rolím (matka, otec, chlapec, dívka), jehož uplatňování a trénování, se pak již děje mimo rodinu, většinou to bývá ve skupině vrstevníků nebo právě v mateřské škole (Mertin a Gillernová, 2010).

Dalším důležitým významem předškolního vzdělávání je kontakt s vrstevníky. Vrstevníci jsou pro dítě rovnocenná skupina. Postupné začleňování mezi ně poskytuje dítěti užitečnou zkušenost, která následně přispívá k další diferenciaci vztahů a chování k dospělým a dětem, dále také přispívá k sociálnímu osamostatňování. Ve skupině vrstevníků se mohou vytvářet horizontální, rovnocenné vztahy. Mohou se zde rozvíjet i prosociální způsoby chování. Tyto vztahy mohou umožňovat prosazení ale i spolupráci

mezi dětmi. Dítě zde může také uspokojit potřebu seberealizace i sebepotvrzení (Vágnerová, 2005).

3.1 Význam péče a vzdělávání v raném věku

Rané dětství a zároveň celé předškolní období vyžaduje péči a systematickou výchovu, protože proces učení u člověka, kterým se rozvíjí a přechází na kvalitativně vyšší vývojové stupně, není jen osvojování vědomostí a nových forem chování, ale je to také tvořivý proces, v němž se jedinec vlastním úsilím za pomoci ostatních zmocňuje světa. Podněty k rozvíjení tohoto procesu musí přicházet co nejdříve, aby mohly být využity (Dostál a Opravilová, 1985). KOMENSKÝ (1948, s. 139) vyjádřil význam rané výchovy ve své Vševýchově takto: „*Je neuvěřitelnou úsporou práce, dobře upravit první základy vědění a vštípit je prozíravě v mysl; i úroda národa je bohatější... V prvním vzdělávání dokud se všechno skrývá ještě jakoby v semeni, je obsaženo více než v celém zbylé okruhu života a učení.*“

Většina zemí pokládá služby pro nejmladší děti (tj. děti do 3 let) za ekonomické opatření, které má umožňovat oběma rodičům pracovat nebo studovat. Přestože pečovatelská funkce je těmto službám jasně připisována, stále více se do popředí dostává také dimenze vzdělávací a socializační. Je již dlouho známo, že děti, které pocházejí z rodin s nízkými příjmy, z etnických menšin, z rodin imigrantů nebo z neúplných rodin podávají ve škole horší výkony. K dosažení spravedlnosti, ale i ekonomických a společenských důvodů je důležité zmenšovat tyto rozdíly ve výsledcích vzdělávání. Proto právě kvalitní vzdělávání a péče v raném věku představuje jeden z mála účinných způsobů, jak zlepšit sociální a ekonomické vyhlídky společnosti (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

V současné době mají rodiny starající se o malé děti (do 3 let) např. tyto možnosti umístění dětí:

- Dětská skupina (viz. Kapitola 2.2)
- Jesle
- Chůva
- Dětské koutky, hlídací centra, mateřská centra atd.

Jesle

Jesle jsou financovány z rozpočtu obcí. Obce na jejich provoz nedostávají žádné příspěvky ze státního rozpočtu. Výše poplatku je hrazená rodiči. V porovnání s mateřskými školami, jde o podstatně nákladnější službu. V jeslích pracují sestry (se zdravotním vzděláním) a jsou označovány jako vychovatelky, které děti od narození do tří let vychovávají (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

Chůva

Tento způsob zajištění péče pro dítě v raném věku se provádí v domácnosti dítěte.

Dětské koutky, hlídací centra, mateřská centra atd.

Tyto instituce pro hlídání dětí v raném věku vznikají v rámci živnostenského zákona. K provozu se váží předpisy, které jsou zakotvené ve vyhlášce o hygienických požadavcích atd. Avšak nejsou zde specifikované konkrétní podmínky pro poskytování péče o děti, mezi které patří např. požadavky na počet dětí na jednu osobu, vedení evidence dětí nebo povinnost organizovat výchovně – vzdělávací program atd. (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

4 Shrnutí teoretické části

Pokud má být systém raného vzdělávání využíván jako politické opatření k posílení vzdělanosti a ekonomické prosperity společnosti s veškerými pozitivními dopady, nestačí se jen soustředit na jeho krátkodobé cíle a výsledky. Je zapotřebí počítat s tím, že efektivní dopady investic do raného vzdělávání mají dlouhodobý charakter. Je zapotřebí si proto položit otázku: jak by měly vypadat školy v roce 2023...? A dále je potřeba si definovat cíle a hledat cestu, jak těchto cílů dosáhnout.

Řadu opatření, která zajišťují kvalitu systému předškolního vzdělávání má Česká republika dobře nastavenou. Vláda i MŠMT začaly více vnímat segmenty předškolního vzdělávání jako důležitou část celé vzdělávací soustavy (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014).

Na druhou stranu se ukazuje, že je stále ještě řada oblastí, kterým bude nutné věnovat pozornost. Začíná přibývat soukromých živností, která pečují a vzdělávají děti do 6 let. V těchto zařízeních nejsou stanoveny minimální požadavky, kvalita vzdělávání a péče o děti není žádným způsobem kontrolována. Tyto zařízení jsou mnohdy velkou finanční zátěží pro rodiče, bez jakékoliv garance kvality.

Výzvou pro Českou republiku je pojetí péče a vzdělávání dětí v raném věku od 0 do 3 let (Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014). Jak uvádí SYSLOVÁ, BORKOVCOVÁ A PRŮCHA (2014, s. 79) : „Řešením by bylo sjednotit vzdělávání a péče od 0 do 6 let za účelem zajištění holistického vývoje dětí v jeden integrovaný systém“.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Strategie výzkumného šetření

5.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je vyhledat dětské skupiny ve městě České Budějovice a zjistit, jaká je péče o děti v těchto dětských skupinách a z jakého důvodu ji rodiče volí.

Výzkumné otázky:

1. Jaká je péče o děti v dětských skupinách?

- a) *Jaké jsou podmínky péče ve skupině? - materiální podmínky, personální podmínky, počet dětí, organizace chodu (denní harmonogram ve skupině, doba provozu dětské skupiny), počet dětí*
- b) *Jak probíhá vzdělávání dětí v dětské skupině, co je jeho obsahem?*
- c) *Jakou dokumentaci si dětské skupiny vedou?*

2. Jaké jsou názory rodičů dětí zapsaných v dětských skupinách na tento způsob péče a z jakého důvodu ji rodiče volí?

- a) *Proč rodiče dávají děti do dětských skupin? (hlavní důvody jejich rozhodnutí)*
- b) *Jak jsou rodiče spokojeni s chodem dětských skupin?*
- c) *Co vyžadují rodiče od pečovatelů?*

3. Jaké jsou výhody dětské skupiny z pohledu vychovatelů i rodičů?

Pro svůj výzkum jsem si vybrala kvalitativní výzkum, který budu tvořit pomocí případových studií.

SKUTIL (2011, s. 106) uvádí, že: „Případová studie (z lat. *causus*. „případ“) je považována za metodu heuristickou (nalézající), ilustrační i verifikační (dokumentační, ověřovací). Je také chápána, jako popis jednotlivých případů a může se týkat jedince, skupiny lidí nebo instituce.“

5.2 Metodika výzkumného šetření a výzkumný vzorek

Dětské skupiny na základě písemného souhlasu souhlasily, že jejich názvy budou uveřejněny v bakalářské práci.

Pro sběr dat mého výzkumu jsem použila metodu polostrukturovaného rozhovoru s pracovníky dětských skupin. Rozhovor je totiž obecně vhodnou metodou, pokud chceme zjistit respondentovi názory, přesvědčení, postoje či pocity (Hendl, 2008). Polostrukturovaný rozhovor je typický svou vysokou pružností. Při těchto rozhovorech jsem měla jasně daný jeho účel a seznam otázek. Na rozdíl totiž od plně strukturovaného rozhovoru, jsem mohla otázky doplňovat, upravovat nebo měnit jejich pořadí. Vzhledem k tomu, že jsem měla předem stanovený seznam otázek, a tedy jakousi osnovu, byla jsem schopna srovnávat výpovědi respondentů.

Další metodu jsem zvolila metodu pomocí dotazníků. Dotazníky jsem rozdala rodičům dětí v dětských skupinách. V dětské skupině Motýl jsem získala dotazníky pouze od 10 respondentů. Je to také možná kvůli tomu, že část rodičů, kteří dávají děti do této skupiny, tvoří cizinci. V tomto směru se mezi mnou a respondenty objevila jazyková bariéra.

Z těchto deseti respondentů měl jeden z rodičů dítě staré 1,5 roku; 4 rodiče mají děti staré kolem 2 – 2,5 let; čtyři rodiče děti 3leté; a jeden rodič dává do dětské skupiny dítě 4leté. Dále byla tato dětská skupina prvním předškolním zařízením všech respondentů.

V dětské skupině Pansofie jsem dotazníky opět směřovala pouze na rodiče dětí, které do dětské skupiny docházejí. Dotazníky mi vyplnilo pouze 7 respondentů i přesto, že jsem dotazníků nechávala v dětské skupině mnohem víc.

Z dotazovaných respondentů mají dva děti ve věku 2,5 let, tři z respondentů dětí 3leté a po jednom respondentovi dítě 4 a 5leté.

Téměř pro všechny respondenty bylo toto zařízení první zařízením, kam umístili svoje dítě, pouze pro jednoho z dotazovaných, je toto zařízení již druhé v pořadí. Celkem jsem tedy z obou zařízení získala 17 vyplněných dotazníků.

Poslední metodou je pozorování. Protože i v běžném životě je pozorování základní formou pro získání informací. Aby bylo pozorování nazvané výzkumnou metodou, je potřeba, aby bylo záměrné, cílevědomé a plánovité. Já jsem se proto ve svém pozorování zaměřila na: materiální podmínky, vybavení, prostor, aktivity, které

vychovatelky s dětmi provádějí. Hlavní výhodou pozorování je přímé sledování jevů, tzn., že žádné informace se nedozvídáme zprostředkovaně. Mezi nevýhodu může patřit možné ovlivnění situace pozorovatelem.

V rámci svého výzkumu jsem měla možnost nahlédnout jen do dvou skupin v Českých Budějovicích a to do dětské skupiny Motýl a do dětské skupiny Pansofie. Více skupin zde zatím zřejmě není nebo alespoň doposud nejsou přihlášeny na Hygienické stanici v Českých Budějovicích. Tuto povinnost musí splnit do 1 roku od založení. Jak jsem se již zmínila, použila jsem metodu polostrukturovaného rozhovoru vždy s jedním pracovníkem v dětské skupině a zároveň jsem nechala v dětských skupinách dotazníky pro rodiče dětí, dále jsem měla možnost nahlédnout do chodu dětských skupin přímým pozorováním.

5.3 Dětská skupiny Motýl

Hlavní motto: Hlavou, rukama i srdcem

5.3.1 Výsledky pozorování a rozhovoru

Dětská skupina se nachází v prostorách kampusu u Biologického centra, které je zároveň jejich zřizovatelem. Tato dětská skupina je zřízena pro pracovníky v Biologickém centru. Většina mladých doktorandek a vědeckých pracovníků se totiž jistě potýká s problémem skloubení profesního a soukromého života tak, aby odborně nezaostávaly. Proto byla tato dětská skupina zřízena. Funguje od listopadu 2013. Je zřízena pod Biologickým centrem a Jihočeskou univerzitou v poměru 2:1.

Lokalizace

Jak jsem se již zmínila, dětská skupina se nachází v prostorách kampusu u Biologického centra. Budova se nachází téměř na okraji celého areálu. Děti mají možnost se v době procházky pohybovat buď v areálu, nebo mohou vyjít mimo něj.

1. Výzkumná otázka: Jaká je péče o děti v dětských skupinách?

Dílčí výzkumná otázka: Jaké jsou podmínky péče ve skupině?

a) Materiální podmínky

Dětská skupina se nachází v prvním patře. Rodiče s dětmi se do třídy mohou dostat buď to výtahem anebo pár schody, které vedou do skupiny. Při vchodu do dětské skupiny se ocitneme v šatně pro děti. Ta slouží jako průchozí prostor do dalších místností: odpočinkové části, koupelny (přebalovací části) a do herny, která je spojena s jídelnou.

Kromě jídelny je herna spokojena s kuchyňským koutem. Dále se dá z herny projít do pokojíčku, který je určen jen dětem. Je to malý pokojíček cca 2m x 2m, kde se děti mohou zavřít a relaxovat nebo si spolu hrát bez dozoru vychovatelek. V herně je také prostor pro relaxaci nebo pro úkryt dětí - stan. Dále se zde nachází dvě centra.

Jedno je určené spíše pro děvčátka – kuchyňka a druhé pro chlapce – náradí. Po obvodu herny jsou umístěny knihovny a úložné prostory pro hračky. Tento nábytek je přizpůsoben výšce dětí tak, aby si mohly kdykoliv pro hračku či knížku samy dosáhnout. Hračky jsou také přizpůsobeny věku dětí. Nachází se zde různá „odstrkovadla“, pro starší děti jsou zde pak k dispozici kola (s pomocnými kolečky) na šlapání. Dále se také v herně nachází dvě akvária, kde jsou čolci, které se paní učitelky snaží rozmnožovat. To je podle jejich informací velmi složitý proces, ale jelikož rodiče dětí jsou vědci z biologického centra, tak se jejich odchov díky planktonu, který rodiče do skupiny donesli, daří.

Herna je spojena s jídelní částí a kuchyňským koutkem. V jídelní části, která se může proměnit i v část tvořící, se nachází tři stoly pro děti a dva stolečky na krmení malých dětí. Stoly jsou opět přizpůsobeny věku dětí. Dva stoly jsou pro malé děti a jeden stůl je pro děti větší. Celý prostor je po obvodu vyzdoben výtvarnými výrobky od dětí.

Koupelna (umývárna a záchody) slouží pro děti k vykonávání potřeb a následné hygieny a zároveň je zde i přebalovací stůl pro děti malé.

V odpočinkové části jsou čtyři dvoupatrové postele (tzv. palandy), které však mají zabezpečovací mřížku pro děti. Tato zabezpečovací mřížka se jistě hodí u postýlky, která je položena výš. Vychovatelky tak mají zaručené, že děti z postele nemohou vypadnout nebo si jakkoliv ublížit. Děti tak zároveň získávají pro svůj odpočinek dostatek soukromí. Pro větší počet přespávajících jsou k dispozici ještě matrace, které se mohou rozmístit po pokoji.

b) Personální podmínky

V dětské skupině pracují 4 vychovatelky. Kromě jedné mají všechny vychovatelky vysokoškolské vzdělání. Jedna paní z vychovatelek má vystudované bakalářské studium se zaměřením na předškolní vzdělání, další z vychovatelek má středoškolské vzdělání plus dodělaný certifikát chůvy, třetí z vychovatelek má magisterské vzdělání se zaměřením na dramatickou výchovu plus dodělaný certifikát chůvy a poslední z vychovatelek má bakalářské studium zaměřené na učitelství odborných předmětů pro střední školy plus dodělaný certifikát chůvy.

c) Organizační podmínky

Denní péče pro děti v dětské skupině je od 7:30 do 16:30 hodin.

V současné době je zde zapsáno 18 dětí. Ale některé děti chodí půldenně, některé celodenně. Může být pouze jen 12 dětí v jeden čas na 3 vychovatelky. Na otázku: „V jakém věkovém rozmezí máte děti ve třídě?“ opověděla paní vychovatelka takto: „Co se týká věku, my jsme začínali s dětmi již od 6 měsíců a nejstaršímu dítěti byly 3 roky. Ted' už je zákon od 1 roku, který v současné době vyšel v platnost. Tedy od jednoho roku. Zatím nám ty naše půlleté děti zestárly, takže my už stejně nemáme žádné mladší děti, než je 1 rok.“ Co se týká dětí starší, tak v dětské skupině mohou být děti až do předškolního věku, ale vzhledem k tomu, že rodiče musí platit školné, uchylují se k tomu, že v době, kdy dítě dosáhne 3. roku, dají dítě do státní školky. „...vzhledem k tomu, že rodiče hradí přibližně 3000 – 3500 podle školného nebo přispívají na provoz, tak zřejmě se budou uchylovat k tomu, že budou dávat děti do státní školky po tom třeba 3. roce.“ V současné době jsou tedy v dětské skupině Motýl děti od 1 roku a nejstaršímu jsou 4 roky.

Denní harmonogram ve skupině

7:30 – 9:00 se děti scházejí. Tím, že jsou v dětské skupině tak malé děti, tak mohou v tomto čase i průběžně svačit, podle jejich individuální potřeby. Stává se někdy, že rodič přiveze své dítě ještě spící, tak i v tomto čase ho ještě paní vychovatelky položí do ložnice, aby dítě mělo ještě možnost se prospat. Jinak je v tomto čase pro děti volná hra.

Po volné hře následuje řízená činnost, ale jak paní vychovatelka zmiňuje, tato činnosti netrvá s dětmi moc dlouho: „Dejme tomu, že je program pro děti tak 15 minut. Protože jsou tak malé, tak my s nimi vydržíme zpívat, cvičit, tvořit takových 15 minut, aby vydržely být pozorné.“ Řízená činnost je formou přivítání se v kruhu s dětmi, zazpívání si s dětmi, dělání dramatických aktivit nebo překonávání překážkových drah. Jeden den mají v dětské skupině Motýl vyhraněný k tomu, že paní vychovatelky spolu s dětmi pomáhají a něco společně tvoří, což je například formou pečení, děti pomáhají míchat těsto nebo si namažou pečivo, nakrájí banán, apod. Po té je oficiálně pro děti svačina.

Po svačině se jde s dětmi ven, kde jsou s do 11:15, poté je oběd. Po obědě je hygiena pro děti a příprava na spaní. V tomto čase zároveň odchází dopolední děti a přicházejí děti na odpoledne. Skoro všechny děti spí až do 14:30.

Kolem 14:30 se začíná podávat svačina dětem, které jsou již vzbuzené. Poté následuje pro děti opět volná hra. Když jsou všechny děti vzhůru a nasvačené, opět se může znovu zopakovat přivítání z rána s dětmi, které přišly až na odpoledne.

Dílčí výzkumná otázka: Jakou dokumentaci si dětské skupiny vedou?

V dětské skupině mají zavedenou elektronickou docházku, protože dětská skupina dostala dotace z Ministerstva práce a sociálních věcí a vzhledem k tomu musí dokázat, že mají alespoň 70% docházku. Proto mají elektronický docházkový systém, který funguje na principu, že každý rodič má svůj čip, kterým si pípne a oznámí tak, příchod a odchod dítěte z dětské skupiny. Třídní vzdělávací program ve třídě nemají.

Dílčí výzkumná otázka: Jak probíhá vzdělávání dětí v dětské skupině, co je jeho obsahem?

Příchod do dětské skupiny

Očekávala jsem, že vzhledem k nízkému věku dětí, bude loučení s rodiči doprovázeno pláčem. Ale po dobu mého pozorování, ani jedno z dětí nezaplakalo. Je zde patrné, že děti jsou na vychovatelky zvyklé a dětskou skupinu navštěvují rády.

Ranní volná hra

Při volné hře si jedna z paní vychovatelek hrála spolu s dětmi na koberci s plastovými zvířátky. Pojmenovávaly je, dělaly zvuky, které jsou charakteristické pro daná zvířata. Dále s nimi paní vychovatelka procvičovala názvy barev. Starší děti si hrály v místnosti, která je určena pro relaxaci a hru (bez dozoru vychovatelek). Děti si vyžádaly, aby si s nimi zahrála na pacienta. Paní vychovatelka se proměnila pohotově v pacienta a děti se o ni velmi pěkně staraly. Volná hra se ukončila zvonečkem a následovalo uklízení. Uklízely jak děti, tak i paní vychovatelky.

Ranní cvičení

Začátkem pro ranní cvičení byl přivítací kruh, kde se vychovatelky spolu s dětmi přivítaly písničkou „Dobrý den, dobrý den“. Po té následovala smršť básniček, které byly vždy doprovázeny pohybem. Pak byl pohyb po třídě. Děti při pohybu napodobovaly zvířata. Celou tuto část vedla paní vychovatelka, která si již při ranní volné hře hrála s dětmi na koberci, kde nenásilnou formou procvičovala s dětmi zvířátka, která se pak objevila při ranním cvičení. Paní vychovatelka (která má vystudovanou pedagogickou fakultu se zaměřením na dramatickou výchovu) tento blok vedla s přehledem.

Svačina

Po ranním cvičení následovala svačina. Dvě děti, holčička (1,5 roku) a chlapeček (necelé 2 roky) seděly na jídelní židli (židlička pro krmení malých dětí). Všechny děti dostaly bryndáky. Doprostřed stolů bylo dětem rozdáno namazané pečivo a čaje. Takto to bylo i u dětí sedících na jídelní židli. Děti se obsluhovaly samy. Žádné z dětí nepotřebovalo s nakrmením pomoci.

Řízená činnost

Řízená činnost začínala zpěvem u kláves. Vychovatelky spolu s dětmi zpívaly písně o kytkách (např. Travička zelená, Na tom pražském mostě, atd.) Všechny písně byly doprovázeny pohybem. Po odzpívání všech písní se děti posadily ke stolečkům. Zde byly pro ně připravené květináče na sázení semínek (žita a ječmene). Jedna z vychovatelek přinesla kyblík plný hlíny, který si předešlý den nakopaly spolu s dětmi. Každé dítě dostalo do ruky lopatku a mohlo nabrat hlínu z kyblíku a přemístit jí do květináče, kam posléze budou dávat semínka. Když se květináče naplnily hlínou, přišly na řadu již zmiňovaná semínka ječmene a žita. Po celé této činnosti, se děti šly umýt do umývárny, mezi tím paní vychovatelky prostor uklidily. Pak každé dítě zvlášť dostalo do ruky konývku s trochou vody a semínka zalilo.

5.3.2 Výsledky dotazníkového šetření

2. Výzkumná otázka: Jaké jsou názory rodičů dětí zapsaných v dětských skupinách na tento způsob péče a z jakého důvodu ji rodiče volí?

Dílčí výzkumná otázka: Proč rodiče dávají děti do dětských skupin (hlavní důvody jejich rozhodnutí)?

U této otázky pouze jeden respondent zaškrtl odpověď, že hledal záměrně dětské skupiny. Druhou možnou odpovědí byla plná kapacita dětí v mateřské škole, tuto odpověď nevolil žádný z respondentů, ostatní volili poslední odpověď a to jiný důvod. Jinými důvody byly např.:

- Při zaměstnání
- DS je v místě mého zaměstnání, bez otevření DS bych pravděpodobně nemohla dříve do práce nastoupit (ve 2 letech dítěte) nebo velmi obtížně v závislosti na místě v soukromé školce
- Je při zaměstnání ve stejné budově
- Nástup do práce
- Věk dítěte (2 roky)
- Možnost dát dítě blízko práce
- Blízkost pracoviště, lepší podmínky
- Dostupnost DS při Biologickém centru AVČR
- Podpořit vznik této organizace v místě pracoviště, možnost individuálního přístupu k dítěti

Z otázky v dotazníku „*Vyhovuje Vám doba zajištění péče v dětské skupině v souvislosti s Vaší prací*“ také vyplynulo, že dětská skupina Motýl respondentům vyhovuje i po stránce skloubení profesního a osobního života. Je to zřejmě dané tím, že dětská skupina Motýl, je jim šitá tzv. „na míru“. Je to účel zřízení této skupiny, aby se rodiče mohli vrátit co nejrychleji zpět do výzkumu.

Dílčí výzkumná otázka: Jak jsou rodiče spokojeni s chodem dětské skupiny?

Respondenti zde uváděli hlavní důvody, které se jim na dětské skupině líbí, např.:

- Individuální přístup
- Možnost individuálního přístupu k dítěti, pestrý program pro děti, schopnost zajistit dětem dostatečný pobyt venku
- Je v místě mojí práce, přínosem je nízký počet dětí, flexibilita vychovatelek ve všech oblastech
- Lepší péče v menším kolektivu
- Možnost být v dětském kolektivu různě starých dětí, individuální přístup k potřebám dítěte
- Individuální přístup k dětem, respekt k dětem, malý počet dětí
- Menší počet dětí, osobní přístup
- Je v místě zaměstnání, flexibilní ohledně věku dítěte i docházky
- Výborná práce, možnost individuální péče, pestrost aktivit
- Paní učitelky na 12 dětí, možnost se dětem lépe individuálně věnovat ve všech oblastech

Nachází se něco v dětské skupině, s čím rodiče nejsou spokojeni?

Na tuto otázku odpovědělo jen pár respondentů, ostatní otázku nevyplnili. Brala jsem toto ve výsledcích dále tak, že by podle mého názoru na dětské skupině nic neměnili.

- Možná jen prostory dětské skupiny by mohly být větší
- Zatím nic
- Vyšší školné

Dílčí výzkumná otázka: Co vyžadují rodiče od pečovatelů v dětské skupině?

Při položení podobné otázky v dotazníku, respondenti měli zakroužkovat počet bodů od 1 – 5 podle toho, jak jsou jednotlivé činitele pro ně důležité. (1 určitě ne; 2 spíše ne; 3 ani ano, ani ne; 4 spíše ano; 5 určitě ano).

- a) Pedagogické vzdělání – pro jednoho respondenta vzdělání pečovatelek není důležité, ostatní z dotazovaných se nacházejí někde mezi názory (ani ano, ani ne)
- b) Všeobecné vzdělání – jednomu z respondentů na všeobecném vzdělání nezáleží, šesti z dotazovaných se nacházejí na pomezí ani ano, ani ne, a zbylým dvěma dotazovaným na všeobecném vzdělání spíše záleží.
- c) Vztah k dětem – na této odpovědi se všichni shodli, a to tak, že všem stoprocentně záleží na vztahu pečovatelky s dítětem.
- d) Dovednost dobře děti zabavit – jako u předchozí otázky, zde se všichni shodli, že spíše ano nebo určitě ano jim záleží na tom, jak pečovatelky dokážou jejich ratolesti zabavit.

3. Výzkumná otázka: Jaké jsou výhody dětské skupiny z pohledu vychovatelů i rodičů?

Z pohledu vedoucí vychovatelky je to jednoznačně individuální práce s dětmi. Dále pak menší počet dětí na jednu vychovatelku. Díky tomu mohou flexibilně reagovat na dané potřeby dětí.

Z pohledu rodičů jsou výhody jednoznačně v blízkosti jejich místa zaměstnání a pak se shodují s vychovatelkami a to v individuálním přístupu k dětem ze strany vychovatelek.

5.4 Dětská skupina Pansofie

5.4.1 Výsledky pozorování a rozhovoru

Lokalizace

Dětská skupina Pansofie se nachází přímo na náměstí v Českých Budějovicích ve 4. patře, kam se můžeme dostat buď po schodech, nebo výtahem. Dětská skupina Pansofie je spojena s činností KVC (kulturně vzdělávacího centra) Pansofie a s Informačně společenským centrem. Je také otevřena náhodně příchozím rodinám, kdy si zde krátkodobě mohou pohrát i jiné děti a maminky si mohou zde nakojit či přebalit svoje ratolesti. Dětská skupina je denně otevřena od 7 – 17 hodin. V případě nutnosti je skupina otevřena až do 18 hodin. Zřizovatelem dětské skupiny je KVC (kulturně vzdělávací centrum) Pansofie.

1. Výzkumná otázka: Jaká je péče o děti v dětských skupinách?

Dílčí výzkumná otázka: Jaké jsou podmínky péče ve skupině?

a) Materiální podmínky

Dětská skupina se nachází, jak jsem se již zmínila ve 4. patře. Jsou to podkrovní prostory a nabízejí dětem mnoho prostoru pro pohyb. Při vchodu do dětské skupiny se nacházíme v šatně, kde si odkládají své oblečení jak rodiče, tak i děti. Poté následuje velký prostor, který je prosvícený střešními okny. Prostor slouží jako obývací prostor (je zde gauč pro relaxaci a odpočinek) a také jako prostor pro aktivity s dětmi. V této místnosti se dále nachází i klavír. Místnost je volně průchozí s kuchyní.

Další místností pro pobyt dětí je herna, která je spojena s jídelní částí (která se může zároveň proměnit i v část tvořící) a s kuchyňským koutem. V této místnosti se nachází vyvýšené dřevěné patro, které slouží dětem ke hře a po obědě slouží k odpočinku dětí a k relaxaci. V herně se nachází několik center, např.: centrum pro malování, centrum pro dramaturgii, centrum pro relaxaci. V herních prostorách převládají spíše hračky dřevěné. Také zde můžeme najít knihovny, které jsou

přizpůsobené výšce dětí, takže děti si mohou knížky z knihovny vypůjčit kdykoliv během dne.

Jídelní část tvoří tři stoly, které jsou přizpůsobeny věku a výšce dětí. Stoly jsou vedle sebe v řadě. Kuchyňský kout v jídelní části slouží pro rychlou přípravu jídel či čajů, v dětské skupině je totiž ještě jedna místnost s kuchyňským koutem, kde se připravují jídla, která jsou více složitá na přípravu a čas.

Co se týče koupelny či umývárny, mají děti možnost vstupu do ní přes šatnu. V tomto prostoru se nachází jeden velký záchod, na který chodí vykonávat svoji potřebu děti a za ním se v další místnosti nachází ještě jeden záchod, kam chodí personál. Dále se zde mimo nich nachází ještě nočník, pro děti malé.

b) Personální podmínky

Péči v dětské skupině zajišťují pedagogické a sociální pracovníce. Jedna z vychovatelek má magisterské vzdělání, další její kolegyně mají bakalářské studium na zdravotně sociální fakultě. Mezi nimi je i jeden muž, který má též odborné vzdělání a to učitelství pro základní školy.

c) Organizační podmínky

V současné době je zde zapsáno 15 dětí, které ale chodí podle buď na celý týden, část dne nebo jen některé dny v týdnu. Dětská skupina je určena dětem od 3 do 7 let, po dohodě to může být i dětem eventuálně mladším. Děti, které jsou mladší 2 let, mohou být po dohodě s pečovateli přijaty ve zvláštním režimu.

Cílem dětské skupiny je nabídnout dítěti tvořivé prostředí, ve kterém se cítí příjemně a které mu připomíná spíše domov nežli třídu. Klade se zde důraz na hru, která děti rozvíjí ve všech oblastech. Vedle hry je dále pro dětskou skupinu důležitá práce. Vychovatelé zde úmyslně pracují v přítomnosti dětí, tzn., připravují například svačinu, tvůrčí práce. Děti jim mohou při této činnosti pomoci. Tímto se děti učí pomáhat a vytvářejí si tím tak silnější spojení se skutečným světem. Velký důraz je zde také kladen na spojení se světem přírody. Významnou součástí programu v dětské skupině jsou pohádky, příběhy a divadlo. Celý den či týden, má v Pansofii svůj rytmus.

d) Denní harmonogram

Dětská skupina je otevřena pro děti od 7 do 17 hodin. Příchod dětí se uskutečňuje individuálně a to mezi 7 až 8 hodinou. V této době pro děti volná hra či volná tvůrčí činnost.

Od 8:30 do 9:30 je setkání se s dětmi v kruhu, přivítání. Mohou být různé pohybové hry nebo zpěv, to se však odehrává od daného tématu, který celý týden provází.

Od 9:45 do 11:30 bývá pobyt venku. Většinou pobyt venku bývá formou procházky na Sokolský ostrov či do Stromovky.

11:30 až 12:00 je oběd. Oběd může být buď to dovezený z jídelny, nebo donesený rodiči do dětské skupiny. Po obědě následuje pro děti hygiena a příprava na odpočinek.

Odpočinek se odehrává od 12:15 cca do 14:15, je to individuálně podle potřeby odpočinku dětí. Od 14:15 až do konce chodu dětské skupiny děti mohou si hrát buď to nějaké hry, nebo dokončovat výtvarné činnosti z dopoledních aktivit.

V dětské skupině Pansofie jsou činnosti, které se s dětmi dělají rozepsány do dní v týdnu:

- Pondělí – malování
- Úterý – pohybové hry, pečení chleba
- Středa – modelování
- Čtvrtek – rukodělné práce
- Pátek – dopoledne na statku – zde probíhá výuka u koní (péče o koně, jízda na poníkovi), však v případě velmi špatného počasí je pro děti připraven alternativní program

Dílčí výzkumná otázka: Jakou dokumentaci si dětské skupiny vedou?

Výchovně vzdělávací koncept v dětské skupině Pansofie vychází z waldorfské pedagogiky R. Steinera.

Dílčí výzkumná otázka: Jak probíhá vzdělávání dětí v dětské skupině, co je jeho obsahem?

Příchod do dětské skupiny

V době mého pozorování se v dětské skupině nacházelo 9 dětí, z toho 6 chlapců a 3 děvčátka. Na tento počet dětí zde bylo 6 dospělých. Z toho dvě maminky zde byly se svými dětmi, aby jim usnadnily adaptační fázi. Ostatní již byli pracovníci dětské skupiny. 3 ženy a jeden muž.

Volná hra

Ve volné hře děti rády pobíhaly mezi hernou a mezi částí, kde se děti přivítají. Dále ještě docházely děti do skupiny. Děti si hrály mezi sebou nebo s hračkami, které se nacházely v herně.

Ranní cvičení

Při ranním cvičení se děti sešly společně s vychovatelem a přivítaly se básní spojenou s pohybem (Vítáme tě, krásné ráno...). Dále se zapálila svíčka, která pak děti provázela všemi činnostmi (při tvořivé části, byla svíčka přenesena do místnosti, kde děti tvořily). Dále pak následovaly básně a písně, na téma jaro a růstu květin (např. „Hřej sluníčko hřej“, „Pásla ovečky“). Po písních se děti usadily v kruhu. Paní vychovatelka na děti komunikovala prostřednictvím jarní panenky. Děti si zopakovaly pomocí písně „*Jak se jmenuješ, my se na to ptáme?*“ svá jména. Dále pak následovala píseň, která byla doprovázena nástroji. Každé z dětí si vybralo nástroj, které chtělo a libovolně píseň doprovázelo.

Po těchto činnostech následovala pohádka, kterou hrála paní vychovatelka za pomoci velkých loutek (cca 1 metr). Pohádku děti otvíraly společně písničkou. Pohádkový příběh byl doprovázen vychovatelem hrou na klavír. Hudba tak krásně příběh dokreslovala. Do příběhu byly také zapojeny děti písní „Hřej sluníčko, hřej“ a písní „Prší, prší“. Pohádka byla na téma jaro a růst petrklíče. Když pohádka skončila, děti jí uzavřely písní. Při písni děti zároveň uklízely své nástroje a šly se připravit na svačinu.

Svačina

Děti se usadily ke stolečkům v jídelní části, které jsou přizpůsobeny fyzickým proporcím dětí. Starší děti seděly u většího stolu a mladší děti u stolů menších. Stoly byly vedle sebe v řadě. Děti snídaly sladkou kaši, kterou měly možnost si všichni přidat podle chuti.

Řízená činnost

Hlavní aktivitou v řízené činnosti bylo tvoření. Děti si vymalovávaly truhlíky, které si utvořily předešlý den z hlíny. Nejdříve se však oblékly do pracovního oblečení (staré, větší triko), a posléze mohly začít. Děti dostaly na stůl tři základní barvy a to barvu červenou, žlutou a modrou. Když měl někdo chuť si truhlík vybarvit jinou barvou, než kterou barvu měl připravenou, mohl zkusit experimentovat, která barvu mu vznikne smícháním těchto základních barev. Poté co byl někdo s výrobkem hotov a měl náladu si vybarvit další, mohl si buď vzít již uschlý truhlík, nebo si vymodelovat truhlík nový. Když některé z dětí už tvořit nechtělo, mohlo si ještě před vycházkou chvíli pohrát. V případě, když dítě nechtělo tvořit vůbec, tak nemuselo. Mohlo si místo tvoření hrát, nebo se k ostatním přidat později.

5.4.2 Výsledky dotazníkového šetření

2. Výzkumná otázka: Jaké jsou názory rodičů dětí zapsaných v dětských skupinách na tento způsob péče a z jakého důvodu ji rodiče volí?

Dílčí výzkumná otázka: Proč rodiče dávají děti do dětských skupin? (hlavní důvody jejich rozhodnutí)

Dva z respondentů uvedli první možnost a to, že hledali záměrně dětské skupiny. Další dva z respondentů uvedli, že byla plná kapacita mateřské školy. Ostatní zvolili jiné důvody, mezi které patřily názory, např.:

- Dobrá pověst DS Pansofie v chování k dětem
- Do skupiny jsem mohla umístit dítě již od 2,5 let

- Věk dítěte, nemuseli jsme čekat na zápis, přišla nečekaně pracovní nabídka v srpnu, vyhovuje mi možnost nepravidelné docházky
- Věk neodpovídá umístění do MŠ, potřebuji pro své dítě individuální přístup, hodina kdy dítě přivedu či odvedu z DS není vázaná předpisy

Dílčí výzkumná otázka: Jak jsou rodiče spokojeni s chodem dětských skupin?

Mezi názory od respondentů se objevily např. tyto:

- Individuální přístup, široká škála činností, kolektiv, příjemné a podnětné prostředí
- Vychovatelé se věnují dětem
- Osobní a individuální přístup, flexibilita, menší počet dětí, věkový mix, vlastní strava
- Malý počet dětí ve skupině, „rodinný přístup“, pestrý program
- Individuální přístup k dětem a důraz na rozvoj základních sociálních dovedností
- Citovější přístup, komunikace s rodiči, individuální přístup k dítěti
- Flexibilita, věkově smíšené skupiny

Z odpovědí je poznat, že pro většinu dotazovaných je individuální přístup k dítěti velmi důležitý.

Nachází se v dětské skupině něco, s čím rodiče nejsou spokojeni?

- Frustrace učitelů
- Časté střídání „tet a strejdů“
- Frustrace personálu (pečovatelů)
- Široká škála věku, proto se špatně nachází společná zábavná aktivita

Ostatním z respondentů na dětské skupině nic nevadí.

Dílčí výzkumná otázka: Co vyžadují rodiče od pečovatelů v dětské skupině?

Podobná otázka pro respondenty byla položena i v dotazníku, kde měli zakroužkovat počet bodů od 1 – 5 podle toho, jak jsou jednotlivé činitele pro ně důležité. (1 určitě ne; 2 spíše ne; 3 ani ano, ani ne; 4 spíše ano; 5 určitě ano).

- a) Pedagogické vzdělání – dvěma respondentům na pedagogickém vzdělání pečovatelů nezáleží, tři z respondentů se nacházejí někde uprostřed odpovědí a poslední dva respondenti vzdělání určitě preferují.
- b) Všeobecné vzdělání – zde pět z dotazovaných odpovědělo ani ano, ani ne, tudíž se nacházejí někde na rozmezí. Ostatní dva určitě preferují všeobecné vzdělání.
- c) Vztah k dětem – vztah k dětem preferují všichni z dotazovaných.
- d) Dovednost dobře děti zabavit – i zde jako u předešlé otázky preferují tuto dovednost všichni z dotazovaných.

3. Výzkumná otázka: Jaké jsou výhody dětské skupin z pohledu vychovatelů i rodičů?

„Na dětské skupině se mi nejvíce líbí rodinné prostředí a hlavně individuální přístup k dítěti. Také se mi u nás v dětské skupině líbí spojení s činností rodinného centra, dítě tak prostředí zná již od narození.“ Jak již zmínila paní vychovatelka, rodičky mohou docházet do rodinného centra ještě před narozením dítěte, pak spolu s dítětem a když dítě dovrší určitého věku, může volně přejít do dětské skupiny, která je pořád v tom samém prostoru a areálu, kam docházelo i s maminkou či tatínkem. Tudíž dítě už prostředí dobře zná.

Rodiče vidí největší výhody dětské skupiny v možnosti individuálního přístupu k dítěti díky malému počtu dětí.

5.5 Shrnutí praktické části

V rámci analýz odpovědí rodičů dětí z dětských skupin a vychovatelů, byly získány odpovědi na jednotlivé výzkumné otázky.

VO 1 - Jaká je péče o děti v dětských skupinách?

Co se týká podmínek péče, tak jsem se v obou skupinách zaměřovala na podmínky: materiální, personální, organizační podmínky dne, počet dětí a denní harmonogram ve skupině.

Co se týká materiálních podmínek, které jsem mohla porovnávat v rámci mého pozorování, obě skupiny měly vybavení, které bylo přizpůsobené věku a výškovým proporcím dětí. Vybavení v dětské skupině Motýl bylo oproti vybavení v dětské skupině Pansofie modernější, ale to je již pouze otázka peněz a dotací, se kterými dětské skupiny disponují.

Personální podmínky byly podobné v počtu vychovatelů na děti. V dětské skupině Pansofie pečoval o děti i jeden muž, dalšími vychovateli mohli být jak pedagogové, tak sociální pracovníci. V dětské skupině Motýl měly 3 vychovatelky pedagogickou vysokou školu, jedna vysokou školu neměla, ale dodělala si certifikát na vykonávání chůvy.

Organizační podmínky mají skupiny rozdílné v počtu zapsaných dětí v současné době a věku, od kdy přijímají děti do dětské skupiny. V dětské skupině Motýl, mají v současné době zapsáno 18 dětí (některé však chodí na půldne, některé na celý den), nejmladšímu z dětí je 1 rok a nejstarší dítě je v dětské skupině staré 4 roky. V dětské skupině Pansofie mají zapsáno o 3 děti méně a to tedy dětí 15. Přijímají zde děti od 3 do 7 let, ale po domluvě s rodiči mohou vzít i děti mladší 2 let, pro které je vytvořen zvláštní režim ve skupině.

Denní harmonogram je u obou skupin stejný. Ráno začíná příchodem dětí do dětské skupiny, po kterém následuje pro děti volná hra, po volné hře následuje přivítání se v kroužku a následné ranní cvičení. Po ranním cvičení přichází na řadu svačina a po ní řízená činnost, která však je už u každé ze skupin odlišná.

Aktivity, které jsou náplní dne, si každá ze skupin volí jinak, ale základ aktivit je u obou ze skupin stejný a to v denním řádu a rozložení aktivit během dne, tím mám na mysli: příchod dětí do DS, volná hra, přivítání, ranní cvičení, svačina, řízená činnost, pobyt venku, oběd, relaxace (spánek), odchod z dětské skupiny. Dané aktivity si pak volí každá ze skupin individuálně.

VO 2 – Jaké jsou názory rodičů dětí zapsaných v dětských skupinách na tento způsob péče a z jakého důvodu ji rodiče volí?

V hlavních důvodech umístění dítěte do dětské skupiny se rodiče z obou skupin liší. V dětské skupině Motýl je hlavním důvodem umístění dítěte do dětské skupiny především v možnosti rychlého nastoupení zpět do pracovního poměru a blízkost dětské skupiny jejich pracovišti.

V dětské skupině Pansofie jsou hlavními důvody umístění dítěte do dětské skupiny především věk dítěte, který neodpovídá umístění do mateřské školy.

Co se týká spokojenosti rodičů s chodem dětské skupiny, tak se rodiče stoprocentně shodují s možností individuálního přístupu k dětem.

Nespokojenost rodičů v dětské skupině Motýl se týká pouze prostorů, kde je dětská skupina umístěna a vyšším školným. U dětské skupiny Pansofie nespokojenost rodičů pramení z frustrace vychovatelů a častým střídáním personálu.

Mezi hlavní požadavky, které rodiče preferují, patří:

- Vztah k dětem – zde se shodli rodiče z obou dětských skupin stoprocentně na odpovědi určitě ano.
- Dovednost umět děti dobře zabavit – i tu této otázky se rodiče shodli.
- Pedagogické vzdělání – 3 respondentům z obou skupin na pedagogickém vzdělání nezáleží, ostatní z dotazovaných se nachází uprostřed odpovědí (ani ano, ani ne).
- Všeobecné vzdělání – pouze jednomu respondentovi na všeobecném vzdělání nezáleží, 11 dotazovaných odpovědělo ani ano, ani ne, posledním 5 respondentům na všeobecném vzdělání určitě záleží.

VO 3 – Jaké jsou výhody dětské skupiny z pohledu vychovatelů a rodičů?

Z pohledu vychovatelů

Obě dvě z vychovatelek dětských skupin se nezávisle na sobě shodly ve výhodě možnosti individuálního vzdělávání a péče o děti, což umožní malý počet dětí, který připadá na jednu vychovatelku. A také možnost flexibilně reagovat na dané potřeby dětí.

Z pohledu rodičů

Zde se také rodiče nezávisle na sobě shodují s vychovatelkami z obou skupin a to v možnosti individuální péče o dítě. Dále zmiňují výhody, jako jsou např.: menší kolektiv, flexibilita ze strany vychovatelek, pestrost aktivit pro děti.

5.6 Diskuze

V rámci mého kvalitativního výzkumu, jsem mohla nahlédnout do prostředí dětských skupin a získat tak povědomí, jak dětská skupina funguje a jakým způsobem dítě vzdělává a pečuje o děti již od jednoho roku. Mohla jsem se přesvědčit o tom, že i malé děti mohou ve skupině fungovat podle denního harmonogramu ve skupině a zapojovat se do všech vzdělávacích činností, které pro ně vychovatelky mají připravené.

Do tématu jsem se snažila nahlédnout jak z pohledu rodičů, tak z pohledu vychovatelek a zároveň jsem se snažila udělat si na dané téma názor svůj.

Ačkoliv vyplývá, že hlavním důvodem volby rané péče o děti pro rodiče je včasné vrácení se do pracovního procesu, tak Eurydice (2009, in Syslová, Borkovcová a Průcha, 2014) uvádí, že však neexistuje přímá souvislost mezi účastí dětí ve věku do 3 let na preprimárním vzdělání a zaměstnaností matek v tomto věku.

Toto tvrzení však musím vyvrátit u dětské skupiny Motýl, která byla cíleně vytvořena pro vědce z Biologického centra, aby se mohli včas vrátit zpět do profesního života. Proto se i jako nejčastější odpověď u otázky: „*Jaký je důvod umístění Vašeho*

dítěte právě do dětské skupiny?“ objevovala odpověď „*je blízko mého pracoviště“* či „*včasně vrácení do práce.*“

U druhé skupiny Pansofie, tomu bylo s odpověďmi na tuto otázku jinak. Zde se objevovaly jako nejčastější odpovědi „*věk dítěte.*“

V závěru jsem však došla k tomu, na čem se shodly jak vychovatelky z obou skupin, tak i rodiče nezávisle na sobě, co může dětská skupina nabídnout jejich dětem oproti mateřské škole, je individuální přístup a možnost flexibilně reagovat na dané potřeby dětí. Tento individuální přístup je možné uskutečnit díky tomu, že v dětské skupině připadá více učitelek na skupinu dětí. O tom se zmiňuji i ve své teoretické práci v kapitole č. 2.2.3 (*Počet dětí a nejnižší počet pečujících osob v jedné dětské skupině*), kde píší, že Zákon č. 247/2014 Sb., §7 udává, že: na skupinu do 6 dětí musí být 1 pečující osoba, pro skupinu od 7 do 24 dětí musí být pečující osoby 2, a pro dětskou skupinu od 13 do 24 dětí (pokud je v dětské skupině alespoň 1 dítě mladší 2 let) musí být pečující osoby 3.

Díky tomu, že jsem měla možnost nahlédnout také do obou dětských skupin a viděla jsem jejich chod a denní aktivity, určitě mohu souhlasit s výhodou individuálního přístupu k dětem.

I přes to, že jsem v Českých Budějovicích mohla nahlédnout pouze do dvou skupin (informovala jsem se i o jejich počtu na Hygienické stanici v Českých Budějovicích, kde v současné době je evidovaná pouze dětská skupina Motýl, o ostatních dosud nejsou informováni, protože dětské skupiny mají možnost se nahlásit na Hygienické stanici po celý rok) mohu říct, že mi tento výzkum i v malém počtu skupin obohatil o podvědomí v provozu péče o děti v raném věku.

Závěr

Na začátku své bakalářské práce jsem si dala za cíl zjistit informace o počtu dětských skupin v Českých Budějovicích, jejich zřizovateli, podmínkách péče, vzdělávacích aktivitách a důvodech rodičů k zapsání dítěte do dětské skupiny a jejich spokojenost.

V pozorování v obou dětských skupinách jsem se mohla zaměřit na materiální vybavení, dále na aktivity s dětmi během dne a na přístup vychovatelů k dětem.

Z rozhovorů s pečovatelkami v dětských skupinách jsem se dozvěděla vše o provozu, zřizovateli, věkovém rozmezí dětí v dětské skupině, vzdělání personálu a dokumentaci. Také v rámci rozhovoru jsem zjistila, jaké výhody vychovatelky vidí na práci s dětmi v dětské skupině.

Z dotazníkového šetření jsem zjišťovala, jaký je důvod rodičů k umístění dítěte právě do dětské skupiny a zda jsou s chodem dětské skupiny spokojeni. U dětské skupiny Motýl byl pro všechny respondenty jasný důvod umístění dítěte právě do dětské skupiny, kterým bylo rychlé nastoupení zpět do profesního života. U dětské skupiny Pansofie tomu bylo z jiných důvodů. Především zde hrál roli věk dítěte, rodiče potřebovali zajistit péči dítěti mladšímu tří let. V běžné mateřské škole většinou tyto děti nepřijímají.

Seznam použitých zdrojů

1. BROŽOVÁ, Stanislava. *Situace v Rakousku, ve Finsku a ve Švédsku a v zemích ESVO/EHP (Island a Norsko)*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 1997, 63 s. ISBN 80-211-0230-6
2. COMENIUS, Johann Amos. *Informatorium školy mateřské*. [2., upraveně vyd.]. Praha: Státní pedagogické nakl., 1964, 52 p.
3. DOSTÁL, Antonín a Eva OPRAVILOVÁ. *Úvod do předškolní pedagogiky*. 1985. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985
4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 9788073674854.
5. JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, c2010, 148 s. Nahlízet - nacházet. ISBN 978-80-86307-95-4.
6. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 455 s. ISBN 8071785857
7. KOMENSKÝ, Jan Amos. *Vševýchova*. Překlad Josef Hendrich. V Praze: Státní nakladatelství, 1948
8. KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 193 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4715-681.
9. LACINOVÁ, Ivana. *Co dělají mateřské školy v Norsku pro zdravý vývoj dětí, aneb, Nikdo není malý: zkušenosti ze zájezdového semináře projektu Zdravá mateřská škola do norských mateřských škol*. Vyd. 1. Kroměříž: Spirála, 1999, 81 s. ISBN 80-901873-3-1.
10. MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010, 247 s. ISBN 978-807-3676-278.

11. PEMOVÁ, Terezie a Radek PTÁČEK. *Soukromá a firemní školka od A do Z: jak založit a provozovat soukromé nebo firemní zařízení předškolní výchovy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 167 s. ISBN 978-80-247-4699-9.
12. PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy. 2.*, upravené vyd. Praha: Portál, 1996, 106 p. ISBN 80-717-8072-3.
13. PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie. 1.* vyd. Praha: Portál, 2009, 935 s. ISBN 978-80-7367-546-2.
14. PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 181 s. ISBN 978-80-262-0495-4.
15. SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 9788073677787.
16. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Alternativní vzdělávání v mateřských školách* [online]. 26.7.2004 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/28/alternativni-vzdelavani-v-materskych-skolach.html/>
17. SYSLOVÁ, Zora, Irena BORKOVCOVÁ a Jan PRŮCHA. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace* [online]. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 213 s. [cit. 2015-03-19]. ISBN 978-80-7478-354-8.
18. TĚHALOVÁ, Marie. *I v lese lze rozvíjet předškolní kurikulum. Informatorium. Časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let v MŠ a ŠD*. Vyd. 2. Praha: Portál, únor 2012, 3 s. ISSN 1210-7506.
19. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 978-802-4609-560.
20. VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2012, 93 s. ISBN 978-80-7212-593-7.
21. VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Lesní mateřské školy: kořeny* [online]. 19.8.2009 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/3261/LESNI-MATERSKA-SKOLA---KORENY.html/>

22. VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Lesní mateřská škola: legislativa* [online]. 4.5.2010 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z:<http://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/8633/LESNI-MATERSKA-SKOLA---LEGISLATIVA.html/>
23. Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů*. 2014. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/20048/zakon_247_2014_Sb.pdf

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Polostrukturovaný rozhovor

Příloha č. 2 – Ukázka realizovaného rozhovoru

Příloha č. 3 – Dotazník

Příloha č. 1 – Polostrukturovaný rozhovor

1. Jak dlouho pracujete v tomto zařízení?
2. Měl/a jste někdy předtím už zkušenost s prací s dětmi?
3. Jaké máte vzdělání?
4. Kolik máte ve třídě zapsaných dětí?
5. V jakém věkovém rozmezí máte děti ve třídě?
6. Jaký máte denní harmonogram v dětské skupině?
7. Jaké vzdělávací aktivity používáte při práci s dětmi?
8. Jaké činnosti s dětmi děláte?
9. Máte nějaký program (Motto) podle kterého pracujete?
10. Vedete si nějakou dokumentaci?
11. V jaké době je denně dětská skupina otevřena?
12. Jaká je Vaše pracovní doba?
13. Jak se střídáte s ostatními pracovníky?
14. Kdo je Váš zřizovatel?
15. Jaké výhody vidíte na práci s dětmi v dětské skupině oproti v MŠ?
16. Jaké nevýhody vidíte na práci s dětmi v dětské skupině oproti v MŠ?
17. Jaký je váš názor na spokojenost dětí zde?
18. Jaký je váš názor na spokojenost rodičů?

Příloha č. 2 – Ukázka realizovaného rozhovoru

1. Jak dlouho pracujete v tomto zařízení?

Naše dětská skupina je otevřena od listopadu 2013, takže od té doby.

2. Měl/a jste někdy předtím už zkušenost s prací s dětmi?

Ano měla.

3. Jaké máte vzdělání?

Já mám bakaláře z učitelství odborných předmětů pro SŠ + certifikát chůvy. Ostatní kolegyně mají: jedna Bc. pro předškolní vzdělávání, druhá má středoškolské vzdělání + certifikát chůvy a poslední kolegyně má magisterské vzdělání obor dramatická výchova + také dodělaný certifikát chůvy.

4. Kolik máte ve třídě zapsaných dětí?

Máme zapsáno 18 dětí. Některé ale chodí půldenně, jiné celodenně. Ale můžeme mít jen 12 dětí v jeden čas na 3 vychovatelky.

5. V jakém věkovém rozmezí máte děti ve třídě?

*Začínaly jsme s dětmi od 6 měsíců a nejstaršímu dítěti byly 3 roky. V současné době je zákon, kdy můžeme mít děti od 1 roku (... „**a pak se vlastně upravil zákon a vy už takto malé děti mít nemůžete?**“) V současné době je zákon, který nám umožňuje vychovávat a pečovat o děti od 1 roku. Mezi tím nám ty naše půlleté děti zestárly, takže my už nemáme mladší děti než 1 rok. Nejstarší děti máme v současné době 4leté děti. V podstatě můžeme mít ve skupině děti až do předškolního věku, ale vzhledem k tomu, že rodiče platí 3000 – 3500 Kč/měsíc školné nebo přispívají na provoz, tak se zřejmě budou uchylovat k tomu, že budou děti dávat do státní školky po 3. roce.*

6. Jaký máte denní harmonogram v dětské skupině?

Otevřeno v dětské skupině máme od 7:30. V 7:30 – 9:00 se děti scházejí. Vzhledem k tomu, že děti máme již od tak nízkého věku, tak v tomto čase mohou děti i svačit. A plníme jejich individuální potřeby. Někdy se stane, že rodič přiveze své dítě ještě spící, tak ho dáme ještě na chvíli do ložničky. Snažíme se plnit všechny individuální potřeby dětí, je to také tím, že máme ve skupině děti tak malé. Takže, když přijde někdo s tím, že nesnídal, tak se hned nasnídá. Kolem 7:30 – 9:30 je tedy volná hra. Od 9:30 je program pro děti. Protože jsou děti tak malé, tak my s nimi vydržíme zpívat, cvičit, tvořit takových 15 minut. V této době se odehrává tedy řízený vzdělávací program. Řízená činnost se odehrává v kruhu, kdy se přivítáme. Hrajeme např. nějaké dramatické aktivity, tvoříme, jeden den v týdnu pomáháme, (dětí nám pomáhají namazat pečivo, zadělat na těsto). Poté je svačina od 9:45 – 10:00 hod. Po svačině se jde ven, kde jsme do 11:15. Poté je oběd. Po obědě jdou děti spát. V tomto čase je i hygiena a příprava na spánek. Dopolední děti odchází, odpolední přichází. Pak děti spí do 14:30 skoro všechny. Kolem 14:30 začínáme svačit se vzbuzenými dětmi. Odpoledne je zase volná hra, s tím, že kolem 15:30, kdy jsou všechny děti vzbuzené a nasvačené, tak se znova přivítáme s odpoledními dětmi, děláme opět aktivity, opět je řízená aktivita s odpoledními dětmi. Téměř všechny děti jsou u nás až do 16:30.

7. Jaké vzdělávací aktivity používáte při práci s dětmi?

Tady kolegyně je hodně dramaticky nadaná, vystudovaná učitelka dramatické výchovy. My se snažíme zaměřit na různá témata. Sledujeme různé svátky, období.

8. Jaké činnosti s dětmi děláte?

To už jsme si vlastně zodpověděli v předchozích otázkách.

9. Máte nějaký program (Motto) podle kterého pracujete?

My spolupracujeme trošku s paní doktorkou J., která je waldorfská psycholožka, takže bychom rádi, aby naše vzdělávání bylo v duchu waldorfské pedagogiky. My si pořád vybíráme, k čemu bychom měli nejbliže. Nebráníme se různým směrům. Naše motto je hlavou rukama i srdcem, což je i waldorfské motto bych řekla.

10. Vedete si nějakou dokumentaci?

*Dokumentaci máme elektronickou docházku. Protože jsme doslali dotace z ministerstva práce a sociálních věcí, proto musíme dokazovat, že máme alespoň 70% docházku. A máme tedy elektronický docházkový systém. („...**Vedete si například v dětské skupině nějaký třídní vzdělávací program?**“) Třídní vzdělávací program ve skupině nemáme. Tím že jsme žádali o dotace, což bylo poměrně administrativně náročné, zabezpečit to hlavně tak, abychom dotaci obhájili a dostali na ji další monitorovací období. Vždy je tu 6 měsíců monitorovací období, kdy my musíme splnit docházku plus musíme mít veškerou dokumentaci v pořádku. („...**a kdybyste 1 měsíc měla docházku 60%...?**“) ono se bere období půl roku, takže jeden měsíc nevadí. 6 měsíců musí ale dát dohromady 70% docházky. („...**a kdybyste měli za 6 měsíců např. 60% tak Vás mohou zavřít?**“) Zavřít ne, ale nedostali bychom dotaci.*

11. V jaké době je denně dětská skupina otevřena?

Od 7:30 do 16:30.

12. Jaká je Vaše pracovní doba?

My se střídáme, ale víceméně jsme zde každá 9 hodin denně každá, spíše i víc.

13. Jak se střídáte s ostatními pracovníky?

Někdo chodí o chvíli dřív nebo o chvíli déle, tak aby nám pracovní doba vyšla na 8,5 hodin denně.

14. Kdo je Váš zřizovatel?

My jsme zaměstnanci biologického centra, a dětská skupina vznikla pro potřebu matek, aby se včas mohly vrátit zpět do výzkumu. Zřizovatel je Biologické centrum a Jihočeská univerzita v poměru 2:1.

15. Jaké výhody vidíte na práci s dětmi v dětské skupině oproti v MŠ?

Oproti mš určitě individuálnější přístup, menší počet dětí na jednu vychovatelku. Flexibilně můžeme reagovat na potřeby dětí.

16. Jaké nevýhody vidíte na práci s dětmi v dětské skupině o proti v MŠ?

V mš je 20 a více dětí na jednu a dvě učitelky, což vidím jako hlavní problém.

17. Jaký je váš názor na spokojenost dětí zde?

My doufáme, že jsou děti spokojené. Spokojeně vypadají a hlavně my se snažíme, aby spokojené byly.

18. Jaký je váš názor na spokojenost rodičů?

My se domníváme, že jsou spokojeni. Komunikace s nimi je hodně otevřená, s tím, že neděláme žádné schůze, schůze byla pouze jedna, kde jsme projednávali stravu dětí. Ale jinak komunikujeme mailem hodně často. Na denní bázi. To co si nestačíme říct zde, tak prodiskutujeme přes e-mail. Myslím si, že rodiče jsou poměrně spokojení. Protože když nejsou děti doma, tak si myslím, že dětská skupina je nejmírnější varianta toho, že děti nemůžou být doma, ale nemusí jít do školy, kde už to není tak individuální.

Příloha č. 3 – Dotazník pro rodiče

Dobrý den,

Jsem studentkou 3. Ročníku na Jihočeské Univerzitě v Českých Budějovicích obor Učitelství pro MŠ. Zvolila jsem si téma na bakalářskou práci Dětské skupiny jako alternativa k MŠ. Chtěla bych vás poprosit, zda byste byli ochotni si najít chvíli a vyplnili tento dotazník. Prosím o zakroužkování vždy jedné z odpovědí. Předem DĚKUJI!

1. Jak staré máte dítě?.....

2. Je toto zařízení první předškolní zařízení, kam jste umístil/a Vaše dítě?
 - a) Ano
 - b) Ne (popřípadě kolikáté v pořadí)

3. Jaký je důvod umístění Vašeho dítěte právě do dětských skupin?
 - a) Hledal/a jsem záměrně dětské skupiny
 - b) Byla plná kapacita dětí v MŠ
 - c) Jiný
důvod.....

4. Byl/a jste předem seznámena s chodem dětských skupin, než jste Vaše dítě do toho zařízení umístil/a?
 - a) Ano
 - b) Ne

5. Na jak dlouho denně necháváte dítě v dětské skupině?.....

6. Vyhovuje Vám doba zajištění péče v dětských skupinách v souvislosti s Vaší prací?
 - a) Ano
 - b) Ne

7. Je pro Vás důležité odborné vzdělání pečovatelů, kteří se o Vaše dítě starají?

a) Ano

b) Ne

8. Jste pro zachování dětských skupin?

a) Ano

b) Ne

9. V čem je pro Vaše dítě a pro Vás dětská skupina dobrá a co se Vám na ní líbí?

.....
.....
.....

10. Vadí něco Vašemu dítěti nebo přímo Vám na dětské skupině?

.....
.....
.....

11. Zakroužkujte počet bodů 1-5 podle toho, jak jsou jednotlivé činitele pro Vás důležité (1 určitě ne; 2 spíše ne; 3 ani ano, ani ne; 4 spíše ano; 5 určitě ano).
Pokud jde o pečovatele o Vaše dítě, záleží Vám především na:

a) Jejich pedagogickém vzdělání – 1-2-3-4-5

b) Jejich všeobecnému vzdělání – 1-2-3-4-5

c) Jejich vztahu k dětem – 1-2-3-4-5

d) Jejich dovednosti dobře děti zabavit – 1-2-3-4-5